

A MAGYAR NEMZETI MUZEUM

érem- és régiség-gyűjteménye 1874-ben.

az osztály évi gyarapodásának, rendezésének, kiadásainak, személyzete működésének és az évi lelethelyek kimutatása.

A szöveg közé igtatott számos ábrával, hivatalos adatok alapján
összeállította

Dr. ORTVAY TIVADAR.

I.

Az elmúlt 1874-ik év kétséggel azon közé tartozik, melyek a muzeumi régiségosztály évkönyveiben az általános lendület örvendetes nyomait hagyják hátra.

Az osztály kettős irányban haladt előre: átalakult *külső felszerelésében* és fejlődött *műgyűjteményeiben*.

A külső felszerelésre nézve már az 1871-ben a képviselőház megbízásából a cultus-miniszter által egybehívott szakbizottság élénken hangsúlyozta volt véleményes jelentésében, illetőleg a vallás- és közoktatásügyi miniszter elé terjesztett „*Emlékirat*“-ában a külső felszerelés tekintetében szükségességeknek, sőt halaszthatatlanoknak felismert reformokat. Pénzviszonyaink ziláltsága ugyan nem sok reményt nyújtott, hogy az üdvös javaslatok fogadtatásait is fognak, de ennek dacára mégis a múlt év egy oly változást eredményezett, melylyel a fentebb érintett memorandum egyik legjelentékenyebb kívánalma teljesedésbe ment.

A régiségtár tisztviselőinek *dolgozó-terme* ugyanis, ősi kezdetlegességéből valahára kivetkőztetve, a múlt ősz folytán czélszerűen és a szükségleteknek teljesen megfelelően berendeztetett. E berendezés akként eszközöltetett, hogy a tágas terem üveg-falak

által három részre osztatott. Az ablakok felé eső belső terek a tiszti személyzet, valamint a díjnokok dolgozó helyiségeül rendeztettek be alkalmas asztalokkal és kézi-könyvtárszekrényekkel, míg a terem hosszirányában huzódó külső tér az érkező vendégek részére szabadon hagyatott. Ez által azon előny lett elérve, hogy az érmek rendezésével foglalkozó egyének, valamint egyáltalán a tiszti személyzet a jövők-menőktől el vannak különítve s munkájukban nem zavartatnak, ami már régóta annyira kívánatosnak bizonyult. A terem három fala hosszában szárnyaajtókkal ellátott s zárható szekrények állítottak fel az éremgyűjtemény befogadására, úgy, hogy azok jelenleg kettős zár alatt őriztetnek, s ilykép biztonsági tekintetben róluk a legjobban gondoskodva van. De ez által másrészt még azon kellemetlen s mindenképp zavaró hatás is eltávolított, melyet a 18 érem-szekrény mindannyi változó alakja mindenkire kimaradhatlanul gyakorolt. Ami ezelőtt lomtárhoz hasonlított, ime jelenleg csinos és célszerű hivatalos helyiséget képez.

A belső tér mindkét oldalán a szekrények toló-ajtókkal láttattak el, belül polczok alkalmaztattak, egyrészt azon nagy és nehéz fólió-kötetek számára, melyek a többi kisebb terjemű könyvek között nagyságuknál fogva a szűkebb állványokon el nem helyeztethettek, másrészt pedig a muzeumba érkező újabb szerzeményeknek ideiglenes elhelyezésére, míg tudniillik szabályszerűen a jegyzőkönyvbe bevezettettek.

Ez említett szekrények fölő a terem mindhárom fala hosszában s egész magasságában szilárdan épült fa-galéria helyeztetett az osztály szak-könyvtárának kényelmes és rendszeres módon eszközölhető fölállítására. Ez által tényleg egyik legégetőbb szükséglet lett kielégítve, miután a könyvek eddig alkalmas tér hiánya miatt különböző helyeken csoportosítva, a kezelést és a használatot fölötte megnehezítették.

Másik külső változás az eddig *lomtárul* használt *oldalfolyosót* érte, amennyiben ez egy felvont téglafal által két részre osztatott, úgy, hogy az most két tágas, utóbb az egyre szaporodó gyűjteményes csoportok felvételére is teljesen alkalmas szobát képez. A folyosónak a nagy lépcsőházzal közlekedő vége pedig ugyancsak egy szilárd téglafal által elzárattott, minek folytán jelenleg az osztály e részről is teljes biztonságba van helyezve.

II.

Ami az osztály gyűjteményeit illeti, ezek szaporodás és rendezés tekintetében ez éven át oly öröndetes előhaladást láttatnak, hogy közkincseink immár mindjobban válnak az egyetemes csoportosítás végleges befejezésére s e mellett az ethnographiai típusok megállapítására s ez által közvetlenül a tudományos használatra alkalmasokká. Nevezetesen ami:

A) a gyarapodást illeti,

ez a szó valódi értelmében átalános, bár az egyes szakok és fajokra nézve egymás közt nem is mindenben arányos.

Az **őskori tárgyak**, melyek az első terem oldalszekrényeiben csoportosítvák, ha nem szaporodtak is nagyobbyszerű leletekkel, egyes érdekes darabok hozzájárulása folytán mégis meglehetősen növekedtek. Szám szerint gyarapodott e gyűjtemény együttesen 24 obsidián tárggyal, és pedig

- 11 darab kovakőszilánkkal,
 5 „ kővésővel,
 6 „ kőcsákánynyál és baltával,
 2 „ kőpengével, és
 1 „ kőkalapácsal.

A kőszilánkok, egynek kivételével, nem hazai földben találtattak, hanem Varsó mellől, a Visztula partjairól valók, honnan Bayer Károly által, Rómer Flóris közvetítése folytán kerültek muzeumunkba. Három közülök, megfelelő a mellékelt ábráknak, (l. 1., 2. 3. ábra.) *lándzsa véget* képez, míg a többi hosszant pattogatott *kőpengének* készült. A leghosszabb példány sem nagyobb, mint 4·4 cm.

A többi tárgy ellenben mind hazai lelet, ámbár sajnos egészben csak négy lelhely mondható biztosnak, úgymint *Néved* Barsmegyében, hol egy 9·5 cm. nagy kővéső, *Mohora* Nógrádban, hol egy igen primitív, de mindenesetre emberi műnek bizonyuló kőpenge, *Tisza-Igar* Hevesben, hol egy eltört kovakő-eszköz, és *Haligócz* Szepesmegyében, hol az ottani barlang stalagnit rétegében egy 7 cm. hosszú kőpenge találtatott. A többi darab lelhelyük közelebbi megnevezése nélkül került gyűjteményünkbe, de anyag, specifikus súly, chemikai összetétel, átlátszóság és törékenysége tekintetében teljesen megegyezők azon kőnemmel, mely hazánk éjszaki vidékein, névszerint a *tokaji* hegységben gyakori. Egyes darabok csiszolása után itélve, nagyobb részök valamivel ifjabb korszakot képviselnek, semmint ama durva kőmagok, melyek francia, dán és éjszakkémet leletekből gyűjteményünkben is találhatók.

Gazdagabb volt az őskori tárgyak gyarapodása **agyagneműekben**. A növedék száma 154 darab, melyekbe azonban az ifjabb római agyagművesség termékei, sőt egy-két *ujabbkori* készítmény is beszámítvák. Névszerint:

az edények száma	34,
az agyagkoczkáké	10,
a mécseké	12,
az égetett agyagedényeké	21,
a terra sigillatáké	47,
a padolati tégláké	4,
az építkezési tégláké	17, és
a falrészleteké	9.

Az első helyt említett edények és koczkák valóságos *őskori* tárgyak, megegyezők azon számos hasonnemű tárgygyal, melyek hazánknak barbárok által lakott területén oly igen gyakoriak. Valamennyien hazánk földjében találtattak s aránylag legtöbb *Vilányban* került elő, ámbár elszórtan *Alcsúth*, a *monostori határ* Baranyában, *Mohora* Nógrádban, *Budán* az új főgymnasiumi épület helyén, a *pest-rákosi* országúton is találtattak egyes példányok.

A római agyagok ellenben a *Margit-szigetről*, *Nagy-Vázsonyból*, *Szent-Lőrinczről*, (Baranya-megye), *Maros-Portusról*, *Paksról* és főleg *Ó-Szőnyről*, a régi Bregetiumból kerültek hozzánk. Innen kaptuk azon falkarczolatokkal bíró falrészleteket és falfestményeket is, melyekhez hasonlókkal a múzeumi gyűjtemény eddig még nem birt. — (Lásd alább VII. a) 7.)

A **csonttárgyak**, összesen 19 darab, úgy látszik *őskoriak*, amennyiben közülök 10 darab az imént említett nógrádmegyei *moharai* leletből származik. Négy darab épen kétségtelenül *őskori*, mert stalagnit réteg alatt a *haligóczyi* barlangban találtatott. Ugyan- csak innen került elő egy széndarab is, míg a *moharai* leletben két ilyen is előfordult. A csontok azonban — megjegyezzük, nem eszközök, hanem konyha-hulladékok.

Különben alig szükséges említeni, hogy ősi leleteknél ily tárgyak nálunk úgy, mint egyebütt, ritkábban szoktak előfordulni.

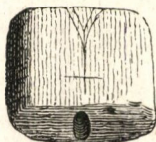
A **kőtárgyak** száma 32 s ezekből

őskori	3 darab.
római feliratos . .	24 „
római szoborműví	4 „
török feliratos . .	1 „

Az első hármat azért mondhatni *őskorinak*, mert őskori agyagtárgyakkal talál- tattak. Valamennyi apró s átyukasztott, és hihetőleg ékességül szolgált, mely fel volt fűzve, hasonlóan azon *orsó-fejekhez*, melyek nálunk hol gömbölyűen csúcsos, hol hengeres lapított oldalú formákban helyenként előfordulnak. (L. 4. 5. 6. ábra.)

4. ábra.

5. ábra.

6. ábra.

A római kövek részint *mértföld-jelzők*, részint *oltárkák* és *sírkövek*. Az elsők *Dunavecseről* valók s igen érdekesek. Egyike az Aquincumtéli távolságot LX. lépésre határozza s magán hordja Philippus császár hasonnevű fiának és nejének nevét. Készült 244—248. Kr. után, vagyis Philippus császárok és Marcia Otacilia császárné idejében. — Egy másik milliarius, az Aquincumtéli távolságot XXXX. lépésre határozva, még sokkal érdekesebb, mert két régibb írásnak nyomát viseli magán, s így benne egy palimpsestet birunk, mely — mint codex lapidaris ter scriptus — valóban ritkaságot képez. — Az *oltárkák* fogadományi kövek, melyek különböző istenségeknek ajánlvák. Így az egyik, mely a *Margitsziget* feletti *fürdőszigetenél* találtatott, a tanácskozó isteneknek és Jupiternek van szentelve. Ez utóbbinak állított T. Claudius Proculus, Antoninus (Caracalla) üdveért egy kemény, fehér-mészkő oltárkát, mely *Dunapenteléről* való. A kövön akrosteriumokban két madarat látunk, s némi maradványok után ítélve, a kő betűi egykor erősen vörös színre voltak festve. Két másik, szintén *Dunapenteléről* érkezett kő közül az egyiket az emeseiek híres csapatjának hadastyánai állították Alexander császár üdveért Dianának, a másikat ellenben egy emesei cohorsbeli katona, Barsenni Abbex állította nejével és rokonaival Jupiternek, s ha ez oltár durva műví is, mégis igen érdekes először azon jelenet miatt, mely rajta mint relief van megörökítve, és másodszor azért, mivel történeti ismereteinket egy eddig ismeretlen hadcsapat felemlítésével szaporítja. Egy negyedik *dunapentelei* oltárkő egy hanyatló korszak betűivel a napistennek van szentelve, míg egy ötödik egy kő-sírláda elejét képezi M. AVR. SALLUMAS és neje neveivel. Egyébiránt *Dunapenteléről* mindösz-

sze 8 kő érkezett, mert egy váluzott oszloptöredék, valamint egy főmaradvány is onnan való. — A *Duna-ágyból* Budapesten öt darabot kotort ki a »Mars« kotrógép s valamennyi a muzeumba jutott. Egyik — mint említettük — Jupiternek s a tanácskozó isteneknek, a másik egy hanyatló korszak írásával Herculesnek van szentelve; a többi töredék s egyikök ugyancsak palimpsestnek látszik. A *Margitszigetről* való követ egy, a syriai hadjáratból haza érkezett harczos Jupiternek állította. *Ó-Budáról*, római régiségeink e termékeny terrenumáról összesen öt kő érkezett. Az egyiket egy VLPIVS ROMANUS, a legio II. Adjutrix hadastyána állította Jupiternek; a másikat T. FLAVIVS ROMANVS császári ügyvivő emelte fogadmányként Jupiternek. Párkánya akrosteriumokkal bir, s egykor az egész kő veresre volt festve; a harmadik egy csinos oltárka, melyet AVR. DROLES, ugyancsak a legio II. Adjutrix katonája a Terrae Matrinak szentelt, ami tudvalevőleg ritkábban szokott előfordulni; a negyediket MANSVETVS emelte Silvanus Domesticusnak, míg az ötödiket G. Julius Proculus, M. Aur. Vibianus és M. Aur. Lucidus együttesen Silvanus Silvesternek emelték. Egy Aesculapot ábrázoló, de fej, lábak és kar nélküli csonka alak, valamint egy nagyobb másik törzs is konstantinápolyi küldemény, s a régi *Heraclea Ponti*, a mai *Erekli* egykor gazdag műkincseinek némi harmadjelentésű maradványai. Egy csonka szobor, valószínűleg Bachust előállítva, a *tétényi* szőlők közt találtatott, míg a díszes feliratú török sírkő, mely eredetileg Belgrádból származik, s a muhamedán időszámítás szerint 1154-ből való, aradmegyei *Szoborsinból* lett beküldve.

A legnagyobb gyarapodás a **bronzokat** érte.

Ezek száma együttesen 1399 darabra tehető s a következő fajokra, illetőleg nemekre oszthatók:

Fibulák	111 darab.
Kar- és nyakpereczek . . .	174 „
Karvédek (spirale)	38 „
Tűk	10 „
Csatok	23 „
Vésűk és gyaluk	48 „
Celtek	44 „
Lándzsa- és nyilvégek . . .	60 „
Sarlók	11 „
Bronzrögök	18 „
Balták, csákányok és kalapácsok	29 „
Súlyok és mérlegek	60 „
Csengők, csörgők ,	11 „
Lánczok (mérleg- és dízlánczok)	7 „
Kulcsok, lakatok	49 „
Emaillírozott bronzok . . .	23 „
Különféle egyéb bronzok . .	710 „

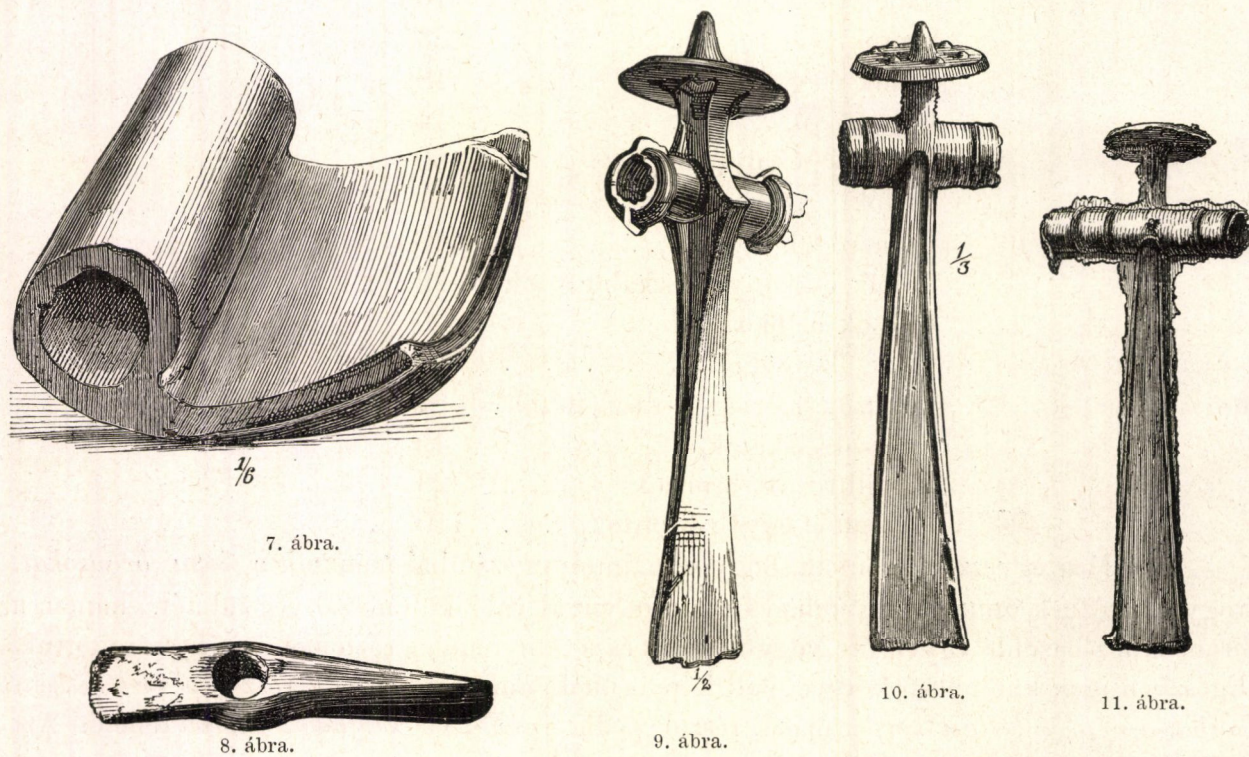
Megjegyezzük azonban, hogy e tekintélyes számba nemcsak a *tiszta bronzokat*, vagyis a réznek ónnal, vagy ónnal és horgonynyal való különböző vegyületét, hanem a bronzokhoz hasonló egyéb ércvegyületeket és a túlnyomólag rézfémeket is beszámítottuk. Egészben igen különböző korszakokat képviselnek, amennyiben egy részök a *történeti űs-korba*, a *népvándorlási korba*, másik részök pedig az *elő-*, vagy *utó-középkorba* tehető. Azt

sem hagyhatni megemlítés nélkül, hogy az új növendékben számos darab, tekintve idomításukat, technikájukat és főleg szíronyukat, mely egyes darabokon szemlátomást nem atmoszféralis befolyás alatt képződött oxidburok, hanem mesterségesen előidézett színes rétegítés, határozottan *hamis és utánzott*.

Számos darabra mindazonáltal constatálnunk kell, hogy rendkívül érdekesek, főleg a Ráth-, a Schiefner-gyűjteményből, valamint az ó-budai leletből. A Ráth-féle gyűjtemény túlnyomólag bronzokból áll s képviselve benne gazdag változatokban a *celtek*, *balták*, *csákányok*, *kalapácsok*, *lándzsa- és nyilvégek*, a *vésők*, *gyaluk*, *sarlók*, *kulcsok*, *lakatok*, *súlyok és mérlegek*, *csengetyűk*, *csörgők*, *lánczok*, *csatacsillagok*, *buzogányok*, *tűk*, *ollók*, *evőeszközök*, *gyertyatartók*, *fibulák*, *kar- és nyakpereczek*, *kar- és kézvédék*, *csatok és szíjvégek*, *ruha-éktmények*, *ló- és lovagszerszámok*, *bélyegek*, *íjjhúzó*, *bronzrögök és szobrászati művek*.

A gyűjteményben levő *celtek* — számra 34 — alakjukra nézve érdekesen képviselik a kezdetleges, az átmeneti és a fejlettebb műkorszakot. Egyaránt előfordul köztük a *véső*-, a *bárd*- és a *kalapács*forma. Jellegüket a *tok*, *fül*, *lyuk* és a *vonaldísz* képezi. A *tok* egyébiránt csak annyiban láttat ezeken változatot amennyiben az vagy egyenesen *lemetszett*, vagy *ivülten hajlított*, vagy *erősen fölhajló*. A *fül* alakja hol *csücskös*, hol *kerek* és *hosszas*. A *lyukak* nem minden példányon fordulnak elő, rendszerint az *oldalra* alkalmazvák, s 1—3-ig váltakoznak. A *vonaldísz* érdekes változatot láttat. Egyaránt gyakori a *háromszögös*, *vízszintes és függélyes*, a *kerek és fél*, vagy *egynegyed ívű vonaldísz*, valamint ezek *combinációja*. Több példányon láthatni a *vízszintes és a függélyes vonaldísz*t egyesítve; másokon a *vízszinteset a pontváltozattal*. Van köztük különben a *dombor-vonaldísznek* is képviselője. Átlagos nagyságuk 4.5—16.3 cm.

A *balták*, *csákányok* és *kalapácsok* sorozatában több oly példány van, melyenekkel a muzeumi gyűjtemény még nem birt. Legfeltűnőbb egy *gömbült pengéjű nehéz bronzbalta*, (l. 7. ábra), melyet bátran *unicumnak* mondhatunk. Hengertokja végighalad a penge

szélességén s nem kevesebb, mint 11 cm. Tokja alakításánál fogva mindenesetre *vágásra* használtathatott, holott sajátzerűen *gömbített s éltelen pengéje* azt látszik mutatni, hogy

inkább kaparásra készítettett. Egy másik, 12 cm. magas tokos bronz-balta szintén a ritkábbak közé tartozik.

A kalapácsok — e gyűjteményben 7 darab — alakításra és nagyságra nézve nagy változatot mutatnak. A legnagyobb példány 15·5 cm., míg a többiek 5·5—12 cm között váltakoznak. Amaz gyönyörű példány, s csónak alakjánál fogva figyelmet érdemel. Valamennyi sima felületű, egynek kivételével, mely szögös vonaldíszszel van ellátva.

A csákányok változata még meglepőbb, mert teljesen képviselik a csákányok, kalapácsok és fokosok átmeneti combinatióját. Számuk 12 s nagyságuk 13—28 cm.-ig terjed, tehát nem közönséges terjemig. Alkotásra nézve egyenes vagy befelé görbített szárúak. Egy részük mindkét lapon kiálló tokfülekkel, másik részük ellenben csakis egyik oldalon bir olyanokkal. Részben mindkét végükön éllel ellátvák, részben azonban csak egyik végükön birnak éllel, míg másik végükön laposan tompítottak s így a szekerczét a kalapácssal egyesítik. Kiváló érdekűek azon példányok, melyeknél az élek *ferdén* állanak egymásra, hasonlóan a mellékelt ábrán feltüntetethez. (l. 8. ábra.) Valamennyi sima s csak egyetlenegy bordázott lapú. A fokosok rajzokkal vannak díszítve s köztük kiváló, ha nem régiségre, de alakzatra és technikai fejlettségre egy sisakos tokfejű példány, melyet itt rajzban is bemutatunk. (l. 9. ábra.) Technikai fejlettsége legjobban kitűnik, ha két másik, e nemű példány rajzaival egybevetjük. (l. 10. 11. ábra.)

A lándzsa- és nyilvégek között — összesen 32 darab — több ritkább példány van képviselve. Nagyobb többségükben tokosak, de vannak, melyeknél a tok hiányzik s csak egyszerű vájt nyéllel birnak. Maga a lándzsalap majd barázdás, majd egészen sima. Amazok száma mindazonáltal túlnyomó. Ugyanakként változik a lándzsalap terjeme, mert hol vékonyabb, hol keskenyebb, hol egyenletesebb, hol összefutóbb. A tok vagy nyél alján előforduló lyukak száma 1, 2, 3 és 4, sőt egyik példányon 6, ami kétségen kívül a ritkább tünemények közé tartozik. Több példányon megvannak még a szögek, melyekkel ezen fegyverek a fapóznára erősítve voltak. Feltűnő egyik példány azon fűrészlél miatt, melylyel egyik felén el van látva. Vondíszítménynyel csak egy darab bir. Mindannyinak nagysága változó, a legkisebb hossza 7·2, a legnagyobb 39 ct.

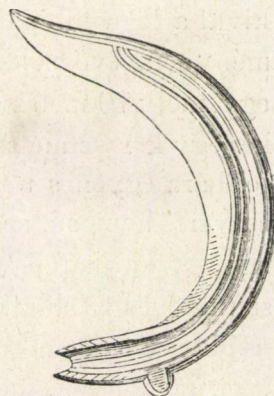
A nyilvégek száma e gyűjteményben 10, nagyságváltozatuk 5·5—9 cm. jobbára három-élűek, de kettő horgosabb, egy dárda-alakú, egy hosszúnyelű, lapos alakú, egy ki-lencz lapú, fokos alakú.

A vésük és gyaluk igen tanulságosan tüntetik föl az átmeneti idomokat. Képviselvék e gyűjteményben azon rögpéldányok, melyek kétségkívül a legantik bronz műszerszámokat képezik. Egyenletes végvonalú és egyenlőtlen vastagságú bronz-öntvények ezek a műipar és műtechnika minden legkisebb fejlettsége nélkül. Előhaladottabb fokot láttatnak azon példányok, melyeknek lapjain már némi barázdázat észlelhető, és simább lapúak. Más példányokon e barázda fejlettebbé lesz, az egész lapnak váluzott alakot kölcsönözve.

Ismét más átmeneti példányokon a canális-barázda füllé képződött olykép, a mint a mellékelt ábrán látható (l. 12. ábra.) s az idomulás gazdag változatban jelenkezik

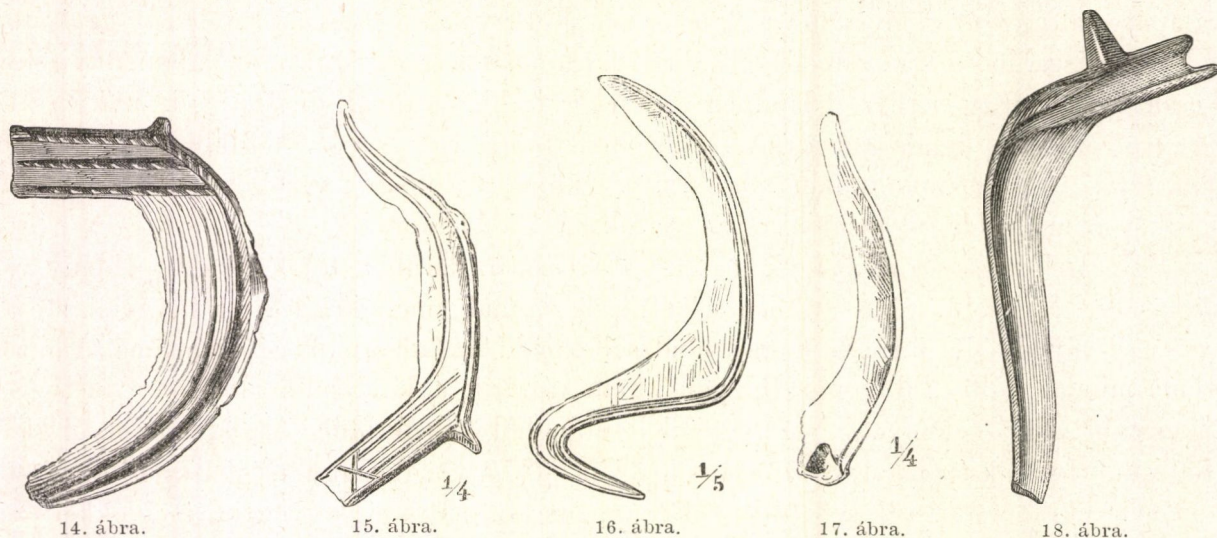
12. ábra.

13. ábra.

A fűlek egyébiránt hol alúl, hol fölül, hol a közép tájon alkalmazvák, hol kiállóbbak, hol összenyomottabbak, hol meg egymástól elállóbbak, hol pedig egymáshoz közelebb járulók. Legfejlettebb példányokul tekinthetők azok, melyek fölül egy szabályosan idomított, vájt lapú nyállal, alúl pedig erősen kihornyoló, lapát és szekercze idomú alakulattal birnak. De ezek közt is több-kevesebb a változat. A kérdés alatt levő gyűjteményben képviselt vésük száma nem kevesebb mint 40, s nagyságuk változata 2·7—19·8 cm.

A *gyaluk* — számra nézve csak 4 — mind megannyi változatok, melyek mégis meglehetősen összefüggő sorozatot képeznek. A legkisebb 7·8 cm. hosszú és 2·7 cm. széles, míg a legnagyobb 14·3 cm. h. és 8 cm. széles. — A *sarlók* — összesen 20 darab — kittinő példányúak, egészen épek, jó patenájúak, s a muzeumban levő erzébetfalvi s egyéb példányok módjára (1.13. 14. 15. 16. 17. 18. ábrák) sima fogójuk, pöczkük, tövüskük vagy többé-kevésbé ivült pengéjük által mindannyi sajátos, egymástól elütő változatot képezve.

A *kulcsokat* illetőleg, a 40 példányból nincs kettő, mely egymáshoz mindenbe, hasonló volna. A változat egyaránt jelenkezik a példányok szakállán és fején, valamint magán a kulcsvesszőn. A fej hol karika alakú, hol félkörű, hol füles, hol pörölyös, hol egyszerűen lyukas, míg egyes példányok épen fejnélküliek. A szakál majd tokos, majd tömör, átlukasztott vagy zárt, e mellett figyelemre méltók a lapátos, csipkézett, bemetszett, bevágott, áttört, pöczkös, reczés és cifrázott szakállúak. A cifrázottak kétségen kívül a legkombináltabbak, a bemetszettek ellenben a legbiztosabb zárúak. Az e gyűjteményben levő példányok többnyire kettősen és hármasan bemetszettek, de van ritkaságkép egy, mely 10 metszvénynyel bir és egy másik, mely mindkét oldalán bemetszett. Felette érdekes egy keresztmetszetű szakállal biró kulcs, és egy másik áttört szakállú. — A kulcsvessző jobbára egyenes tömör alakban jelenkezik, de egyes példányokon hengeres gúla alakú csavart, homorú, szélesen lapos és cifra. A vonaldíszítmény csak kivételkép fordul elő; így egy karikafejes kulcs kereszttezett vonaldíszítményű, egy másik lyukas fejjű vonaldíszítményes féloldallal bir, egy cifrafejjű végre vájt kördíszítményes. — Az egyes példányokon megjelenő csipkézet hol a szakál alján, hol hátulján, hol oldalán jó elő. Feltűnőek azon példányok, melyeknél a fej és a szakál függélyes viszonyban állanak egymáshoz.

Tagadhatatlan, hogy a muzeum kulcs-gyűjteménye, mely a római terem egyik középtárlójában van elhelyezve, a Ráth-féle gyűjtemény kulcs-példányai által kiváló gyarapodást nyert.

Ami a *lakatokat* illeti, ezek számra nézve a kulcsokénál sokkal jelentékteleneb-

bek, de távol sem érdektelenebbek. Említést érdemel két lakat, elő részükön ideges vonalú arczdíszszei, mi ily objectumoknál ritkább jelenséget szokott képezni.

A *súlyok* legnagyobbbrészt közönséges formákat láttatnak, aminők eléggé képviselvék a muzeum római termében kirakott súlygyűjteményben. A 23 darab közül 13 tizennégy lapú, vagyis 8 háromszög és 6 élre állított négyszögű lapú. E tizenhárom darab változó nagyságú és nehezékű. Érdekes egy 8 lapú, hasáb alakú bronzsúly; egy 14 lapú bronzsúly három- és hatszög lapokból összetéve; egy másik 14 lapú súly, melynek egyik lapján metszett csillag látható.

E súlyok közt vannak mindazonáltal oly formájúak is, milyenek a muzeumi gyűjteményben eddig nem voltak képviselve. Ilyen egy csücsiv fülű és egy másik körfogantyús, alúl félig vájt kerek bronzsúly, melyek alakjuknál fogva érdemelnek figyelmet. Ugyanazt mondhatni egy hasonló, de körpárkányzatú, valamint egy gúla alakú, alúl lyukas fogantyúval ellátott bronz-súlyról. Egy egymásba zárható, s kívül kördíszítésekkel bíró, összesen 4 nehezék darabot magában foglaló súly talán ujabbkori? Feltűnő végre egy igen apró súlyrészeske. Valamennyinek nehezékaránya 19 l., 18 l., $16\frac{1}{2}$ l., $16\frac{1}{4}$ l., $16\frac{1}{3}$ l., $13\frac{1}{4}$ l., 9 l., 8 l., $8\frac{1}{2}$ l., $8\frac{1}{3}$ l., $8\frac{1}{4}$ l., $7\frac{1}{4}$ l., $6\frac{1}{2}$ l., $3\frac{1}{2}$ l., $3\frac{1}{3}$ l., $1\frac{1}{2}$ l., $\frac{1}{4}$ l.

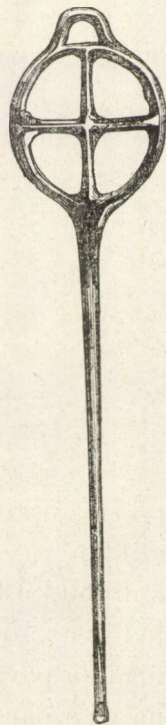
A *mérlegek* közül figyelemre méltó egy rovátkás s kétkampóval bíró mérlegrude melynek hossza 30 cm. Mindkettő ugyancsak római.

A *csengetyűk és csörgők*ből van e gyűjteményben 12 darab. Alakra kettő négyszögös, méhkas alakú, hasonlóan a muzeumi példányokhoz csak hogy az egyikén a, fülhorog nem zárt. Egy másik szintén méhkas alakú, de kerek és kettősen párkányzott, ugyancsak nem zárt fülhorgú. Egy harmadiknak rendes harang vagy csengetyű idoma van kilyukasztott oldallal. Másik két példány négyszögös, méhkas alakú, de az egyik csücskös talppal s ötszögös füllel, a másik pedig kerek füllel bíró s e mellett két oldalán ki van lyukasztva. Egy körte alakú füles és belül üres bronz-készítmény csörgőnek mutatkozik, míg három egyéb darab tulajdonképeni csörgőket láttat, t. i. alúl kimetszve s belül a szabadon mozgó golyóval. A csöngetyűk pörölyei sorra hiányoznak.

A gyűjteményben levő *lánczok* száma 7, melyekből kettő kampóval ellátva, hihetőleg mérlegrudhoz tartozott. A leghosszabb közülök 102 cm. s kerek lemezű, hosszúkás kapcsú. Legközelebb járul hozzá egy 63 cm. hosszú s 97 szemből álló láncz, melynek kerek szemtagjai hármassal tekercsű bronzsodronybol vannak készítve. Egy 24 szemű, 54 cm. hosszú láncz könnyű, ellenben egy 29 szemű és 47 cm. hosszú, már két részre szakadt láncz nehéz művű. Nem érdek nélküli egy bronz-lánczon függő szertartó-féle készülék.

A *csatacsillagok és buzogányok* — 15 darab — alakzatra nézve változnak az egyszerű buzogánykarikától a kifejlett gömb-, henger- és csillag-buzogány formáig. A gömbfölvületet hol csücskök, hol tövissek, hol koczkák alkotják. A csücskök ismét majd gömbölyűek, majd lobor-szerűek s rendszerint fő- és mellékesportozatokat tüntetnek elő. Egyes példányokon csak soros rendben következnek egymás mellett minden alaprajz nélkül. A buzogánynyak vagy hosszant kinyuló, ami ritkább jelleg, vagy rövidebb s laposabb, ami inkább közönséges.

A *tűk* részint laposkörvégeűek, gombos fejűek, csücskös, tekercses, vagy tövises aljúak, részint egészen simák. Egyes példányok vonaldíszesek. A rajzban mellékelt (l. 19. ábra.) teljesen hasonlít a Lintenschmidt által közlöttekhez, de

1/4

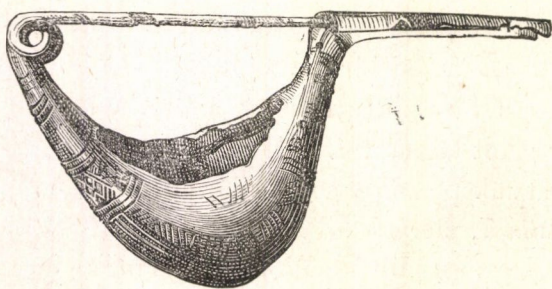
19. ábra.

feltűnő egy kinyílt legyező végű bronztű, hihetőleg hajtű, 12·5 cm. hosszúsággal. A legnagyobb tű hossza 45, a legrövidebbé 11 cm.

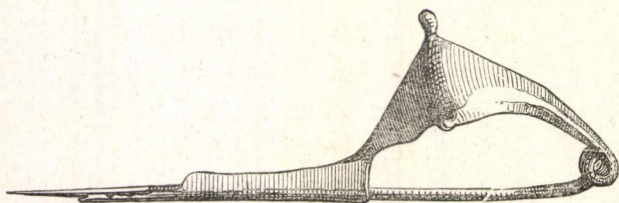
Az *evőkészletek* közül érdekes egy bronz-kanálka levéldísz véggel; egy másik vájt kanál-alakú bronz-eszköz korongvéggel; más három darab vékony nyéllal és széles, tágas öblönnyel egészen antik. Figyelemre méltó egy hasonló apró példány, valamint feltűnő szokatlan alakjánál fogva egy antik olló. A két darab papirkés is érdekes volna, de patinájuk daczára is hamisaknak kell őket tartanunk.

Kaptunk e gyűjteménnyel két *gyertyatartót* is, melyeknek egyike kiváló. Nagy talapzatú, kerek aljú, csaknem harang idomú középkori gyertyatartó ez finom csengésű anyagból, 28·8 cm. magas, míg a másik, 12·5 m. magas, a kisebb fajú gyertyatartók közül való kerek aljjal, vékony, egyszerű törzsszel és oldallyukas tokfoglalatattal.

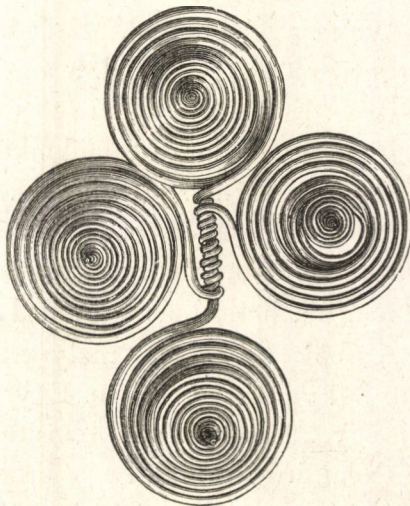
De kétségen kívül mégis a dísztárgyak tartalmazzák a legszebb és legérdekesebb darabokat. Nevezetesen igen kitűnőek a *fibulák*, melyek száma 92-re megy, s úgy az antik classici, mint pedig a barbar-categoriát képviselik. A felfűjt kengyelű, félhold-alakú, vonaldíszítményes példányok — Henszlmannak terminológiája szerint a *függő-ágy-fibulák* — meglepőek nagyságuk- és idomzati szokatlanságuknál fogva, (l. 20. ábra.) és mindenképen érdekesek azon keskeny, hosszú és falevél alakban hajlított kengyelűek is, melyek egyikének rajzát itt adjuk, (l. 21. ábra.) valamint a hajtott lapos és a hajtott homorú kengyelűek, melyek vagy egyszerű, vagy hosszant bordázott, avagy kiálló kerek sodronyú példányokra oszlanak. Ez utóbbiak közül van egy, mely teljesen hasonlít az itt adott muzeumi példányhoz, (l. 22. ábra.) azon különbséggel mindazonáltal, hogy a négy csiga-

20. ábra.

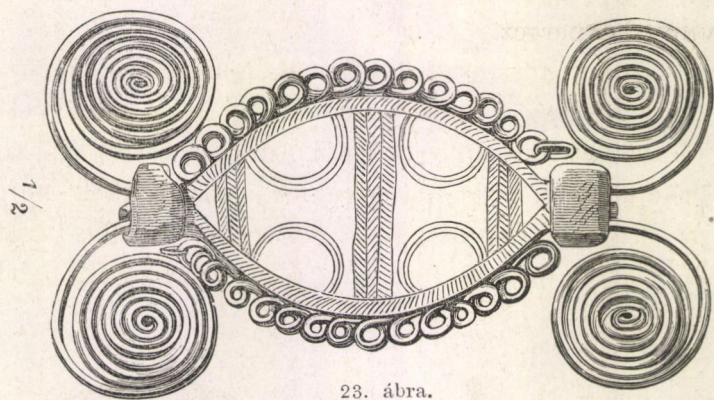
21. ábra.

22. ábra.

tekercs összekötő sodronyai egy kerek fém-alaphoz erősítvék. A hajtott tömör kengyelűek szintén egyszerűek, vagy díszítményekkel ékesek. Egyiken előjön az oldaldísz is, másikon fölül a karczolati dísz, míg hüvelyén a karika-dísz jelenkezik. Hézagpótlóknak nevezhetők az állati jelleget magukon viselő fibulák, így az egyike lovat, másika madarat, harmadika pávát, negyedike kigyót, ötödike egy hátratekintő állatot, hatodika és hetedike mezei szökesét ábrázol. Ismét másik példány delfint láttat rubin szemekkel és ugyancsak rubinszemű állatfejet tüntet föl egy küllős taréjú fibula pöczöktartója. A lapos fibulák közül gyönyörű példányt képez az itt rajzban bemutatott, (l. 23. ábra.) mely úgy

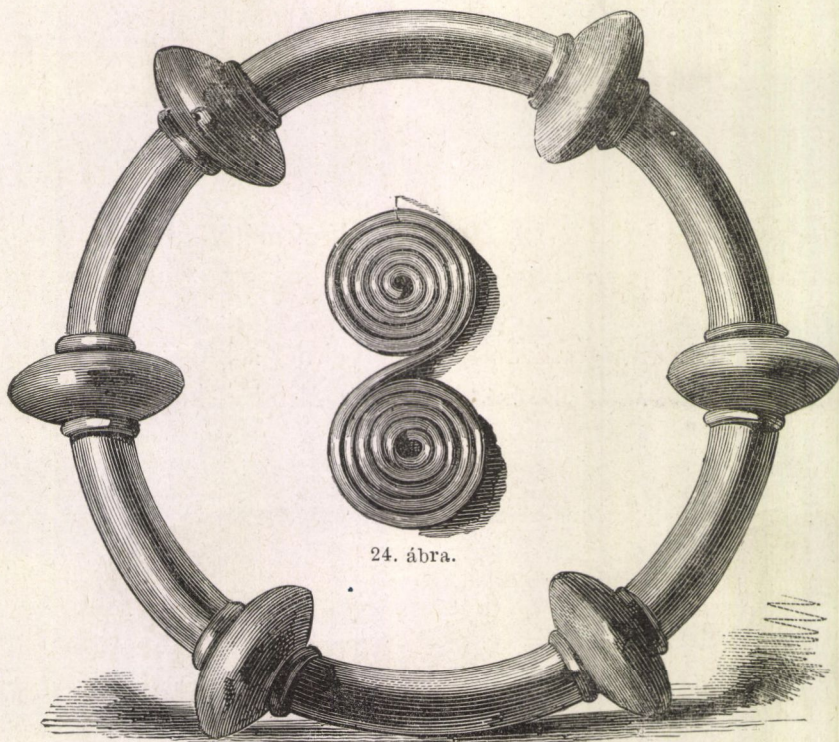
alakításánál, mint díszítésénél és sodrony-szegélyzeténél fogva a muzeumban méltó feltűnést képezend. Kár, hogy pöczkéje hiányzik.

23. ábra.

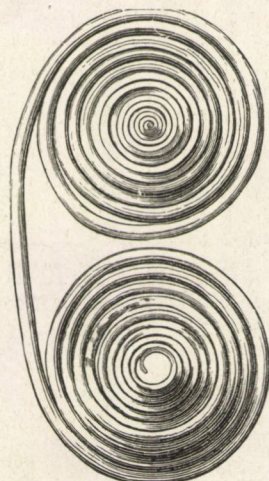
A nyereg - alakúak magukban véve nagyon érdekesek, de jellegváltozatuk kevésbé többszörös. Részen kettős, részen hármas nyergűek, egyik közülök kengyelén állat-fejjel (ló?) ékeskedik. — Némi faj-varietást képeznek ezektől a nyereg-hajtású tömör fibulák. A sodronyos fibulák, valamint a babos fibulák aránylag kevesebb példányban fordulnak elő a gyűjteményben, de nem épen jelentéktelenek az email-fibulák, a római befolyásnak gyengébb nyomaival. Felemlítendő végül egy aranyozott bronz-fibula, csipkézett pöczök-tartóval és kődíszítményes fejjel, melyből azonban a kő kihullott; néhány zománczos kerek fibula, egy zománczos kerek gombalakú fibula kiálló pöczökkel; egy karikán függő, email-diszes bronz-fibula s egy egymásra fektetett kettős Z alakú öltönytű. Egy sodrony-fibula rajzát itt azért mellékeljük, (l. 24. ábra) hogy a muzeumban levő pápaszemes fibulákkal összehasonlítva, (l. 25. ábra) a különbséget annál szemléltetőbbé tegye.

A kar- és nyakperezcek, kar- és kézvédek együttes száma nem kevesebb, mint 144 darab s köztük egyes példányok rendkívüliek. Legfelölőbb egy nehéz csücskös nyakperez, minőhöz hasonló nem volt eddig a muzeumi gyűjteményben, (l. 26. ábra.) E nyak-

24. ábra.

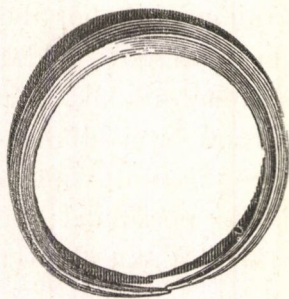
26. ábra.

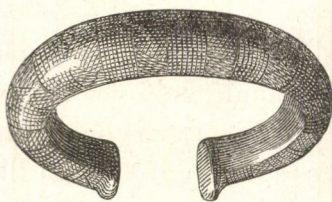
25. ábra.

pereczek — 14 darab — egyébiránt nagyobbbrészt egyszerű példányok, fennt horgas záradékkal. Nehány darab vonaldíszes, egy sodronyos (s talán nem is antik), egy babos, egy pedig reczés lefüggő csüngvényekkel. E két utóbbi mindenestre érdekes. A lennt rajzban bemutatott kivételével valamennyi nyitott karperecz.

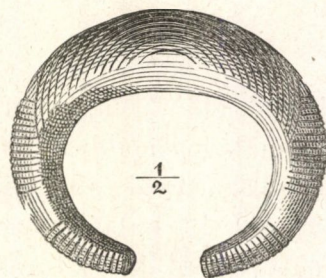
A *karpereczek* részint vékony sodrony, részint vastag huzal-, részint pedig lemez-karpereczek. A vékony sodrony-karpereczeket egy s azon egyszerűség jellegzi, melylyel a nyitottaknál legfelebb csak a végek különböztetnek meg egymástól. A tömör, vastag, huzal-karpereczek már nagyobb választékot képeznek, mert hol egyenletes átmérőjűek, hol a végeken összefutóak; hol kívül domborúak s belül laposak, hol egészen kerekdedek kívül-belül egyaránt, hol szögösen lapítottak, s ékben összefutóak, hol végre csücskösek, babosak és reczések. (l. 27. 28. 29. 30. 31. 32. ábrák.)

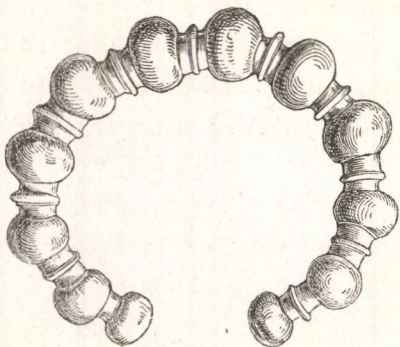
27. ábra.

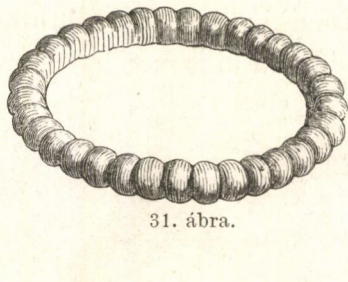
28. ábra.

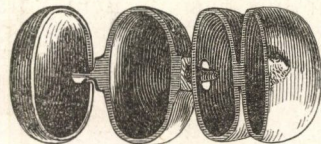
29. ábra.

30. ábra.

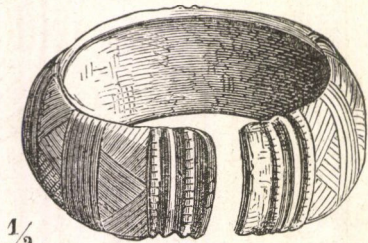
31. ábra.

32. ábra.

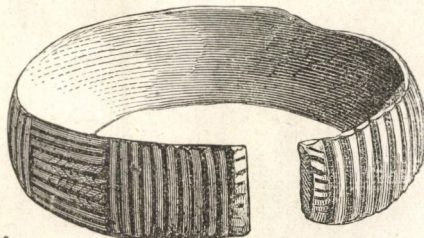
A babosakon a babok száma 6, 7, 17, 19, 20, 24; a díszítmény rajtok a közönséges vonaldísz, egyiken azonban az egymásra függélyesen alkalmazott vonal-hornyulat szokatlanabb.

A lemez-karpereczek közül bemutatunk kettőt, melyeknél a külső alakítás és a díszítés sajátos változatot képviselnek. (l. 33. és 34. ábrák.) Mind e karpereczek részben nyitottak, részben zártak.

1/2

33. ábra.

1/2

34. ábra.

A *karvédek* a rendes jellegűek. Sodronyzatuk tömörebb és könnyebb, szorosabb és lazább s ruganyosságuk feszesebb vagy gyengébb.

A *kézvédek* — 8 darab — szintén rendes formájúak, de nagyságra és súlyra nézve egyet óriásinak mondhatni. Érdekes két egymásba foglalt példány, ami azonban nehezen eredeti összefoglalás. Említést érdemel itt egy csavarvégű sodrony-mellvéd és három darab hasonló kisebb. Továbbá két darab csücskös ujjperecz, egy nyalábozott végű zárt (ezüst?), egy 14lapos koczkavégű nyílt ujjperecz. Végre egy bronz díszfűzér 70 szemmel.

A *csatok és szíjak* legnagyobbbrészt igazi antik-formákat láttatnak. A csatokat tömör, a szíjvégeket az áttört művezet jellegzi. Sokban közelítenek a dr. Lintenschmidt által közzétett példányokhoz, míg a dombor-alapzatúak ritkább jelenséget képeznek. Ez utóbbiak nevezetes mennyiséget képviselnek a Ráth-gyűjteményben s így érdekesen szaporítják azon néhány darabot, mely a muzeum bronzai között látható. Technikájuk jobbára azonos, az eszményi felfogás azonképp nyilatkozik, a motívumok ismételve kerülnek elő. Legérdekesebbek kétségenkívül az állatrajzúak. Így többi közt egy négyszögű szíjvég, 4.8 cm. hosszú és 2.8 cm. széles, melynek keretes tábláján egy szárnyas állatot (sárkányt?) feltüntető alak látható vékony bordázattal és bevont előlábakkal. (l. 35. ábra.) Egy másik példányon 3.5 cm. hosszún és 2.6 cm. szélesen, ugyanazon alak fordul elő némi rajzeltéréssel, (l. 36. ábra) míg egy harmadik példányon, melynek hossza 3.5 cm és szélessége 2.6 cm., az alak rajza és motívuma változatot láttat.

35. ábra.

36. ábra.

Ez utóbbiakhoz közeledik két másik példány is. — Ezen darabok áttörtek, míg három hosszú szíjvég ugyanazon alakokat s motívumokat zárt laptalajon tünteti föl. Egyiken négy azonos állatalak heraldikailag jobbra halad, (l. 37. ábra), a másik kettő az anatómiailag nagyon helytelenül formált alakok egymásnak szembeállítvák. (l. 38. ábra.) Mindhárom darabon a szíjvég hátsó lapját idealistikus vonal- és virág-rajzok lepik

el. (l. 39. ábra.)

Megemlítünk még egy vonal-díszes szíjvéget, mely egy egytestű, de kettős fejű kigyót ábrázol, tátott szájával egymáshoz tapadva. A többi részint áttört, részint töretlen tömött, részint fogantyús és tokos szíjvég későbbkorinak látszik. — Egyiknek lapján ugyancsak állat (úgylátszik bárány?) tűnik fel. Több példány ezekből meg van aranyozva.

Az itten rajzban bemutatott példány a legdíszesebbeknek egyike. (Lásd 40. ábra.)

A *ruhaéktmények és emaillok* több tekintetből érdekesek és tanulságosak. Az email-tárgyak száma 20-nál több és leginkább ruhaesatokat, szíjvégeket, gombfejeket, korongokat és lemezeket képeznek. Rajtok a kék, vörös, sárga, zöld, fehér zománcz változatos összetételben s egyes példányokon kielégítő jó izlésben jelenkezik s a példányok néhányja még az aranyozás nyomait is láttatja. — Többnyire kitűnő fenntartásúak is.

Figyelemreméltó egy 12 cm. h. ruhaesat, kék, vörös, sárga, zöld és fehér zománcz-

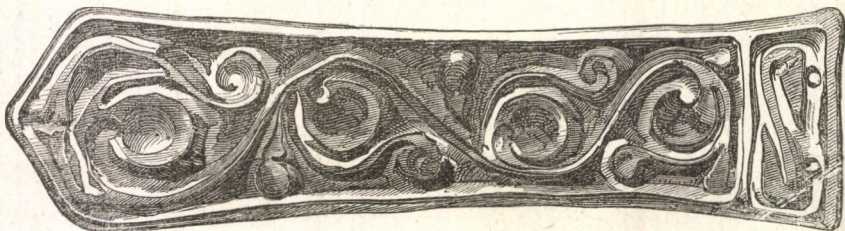
37. ábra.

czal; egy hasonló nagyságú, kék, zöld, fehér és sárga zománczú másik ruhacsat; egy 11.5 cm. hosszú, kék és fehér emailú szíjvég, s egy 12.5 cm. hosszú hasonló alakú zománczos féltok, (puskapor tartó?)

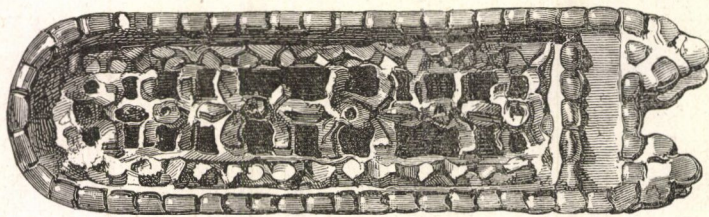

38. ábra.

melynek hossza 9 cm.; egy ezüstös, kereszt alakú bronz-tárgy; egy állatot feltüntető kerek bronz-korong 5.5 cm. átmérővel; egy középen csillaggal díszített, arannyal futtatott s hátul pöczkökkel ellátott korong 6 cm. átmérővel; több aranyozott, áttört kerek lemez, melyek egyikén Jézus két angyallal van feltüntetve, egy másikon egy farkas állat, egy harmadikon madár.

39. ábra.

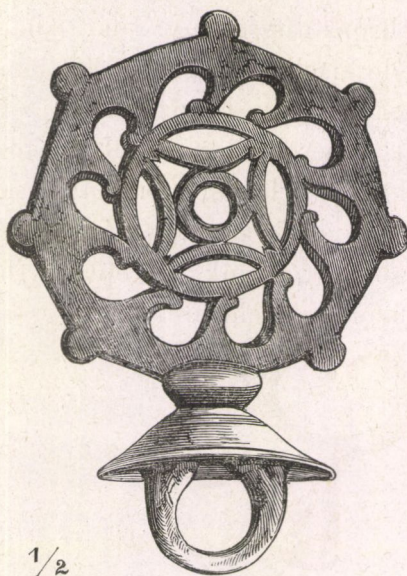

40. ábra.

A ruhaékszerek igen sokfélék; több közeledik a Lintenschmidt által közölt antik-rajzokhoz, míg másik részük az antik formától elütő középkori művészetet és felfogást mutatják.

Van a gyűjteményben néhány *szobrászati* előállítás is, melyekből leginkább kiemeljük az *ember- és állatalakú* bronzokat. Az utóbbiak rendeltetése többé-kevésbé talányszerű marad. Jó alakzatú egy Hercules-szobor; sajátos egy közös testű, nagyszarvú, kettős fejű iker-állat; egy viziló alakú állatalak, fennt karikával; egy foka-alakú bronz-fedél? egy karikás fogantyúval bíró, alul is lyukas kettős állatfej; egy állatfejjel (giraf) díszített bronz-karika; egy gerezdes golyó rajta madárral; egy tigrist (oroszlánt?) előtűntető fél állattest, mely végrésében hosszú fogantyúban végződik; egy tömör bronzmadár, hiányzó féllábbal és egy csíkos állatot képező vonal- és kördíszes bronzkészítmény.

A ló- és lovag-szerszámokból felemlítjük a pecsét-gyűrű alakú lócsatokat, melyek mind antik darabok s ezek között kiváló példány az itt rajzban bemutatott (l. 41. ábra); továbbá a karikán összefüggő lózablákat, és számos nyereg-díszet, valamint kengyelt. A sarkantyúkból többnemű alak van képviselve; egyik makk alakú rövid tövissel, a másik hosszú sima tövissel, (egészen fekete,) a harmadik legyező alakú tövissel, egy negyedik külön szíjhelylyel bir.

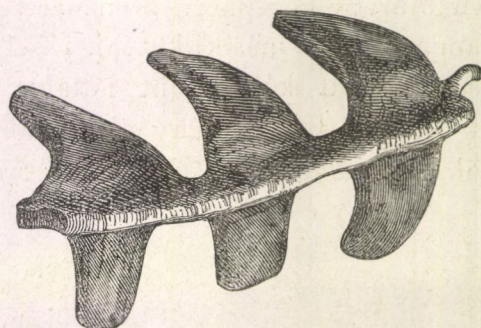
41. ábra

Igen érdekesek a bronz-rögök. Többi közt 13 darab, kés-pöngé alakú rög 9—24.5 cm. hosszúsággal; két bronz rögrudacska (14.5 és 9.5 cm.); egy korongalakú bronz rög ketté törve, (11 cm. átmérettel); egy csülkő alakú bronz rög (12 cm.) és egy szabálytalan tömegű bronz-rög.

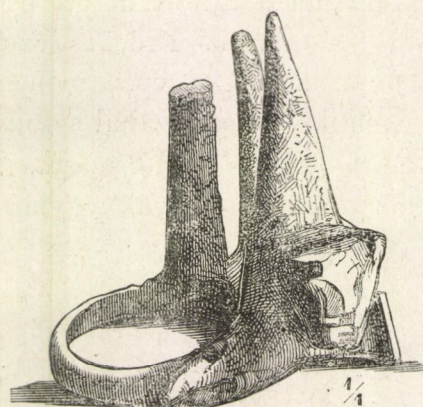
Az íjhuzók feltűnőek; egyikök egészen zápfog alakú (l. 42. ábra.), másika egy hat lábú állathoz hasonló (l. 43. ábra.), egy harmadik ugyancsak fog alakú, de karikás fogantyúval ellátott (l. 44. ábra.), egy negyediktől a karikás fogantyú letört (l. 45. ábra.), egy ötödik hosszú, sima nyelvű elől nagy erős gyökérrel.

42. ábra.

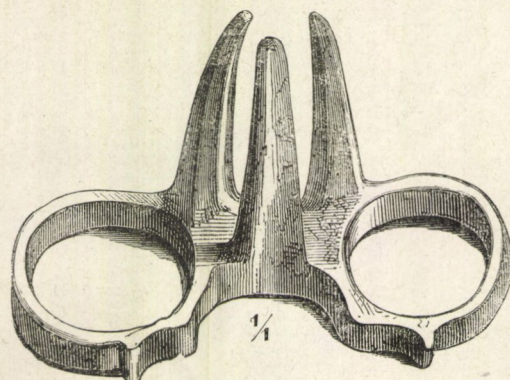
43. ábra.

45. ábra.

A bélyegek részben négyszögűek, részben körszeletűek, lábidomúak vagy fogantyúsak. Nagyságuk és feliratuk különböző; így egy római bronz-bélyeg 6.5 cm. hosszú és 3.9 cm. széles e felirattal: DIV. INVICTO | VLPVS · SABINVS | MILES LEGIO | NIS · PRIMAE / DIVTRICIS (adjutricis nyilván.) Egy fogantyús bélyeg 4.5 cm. hosszú és 2.5 cm. széles e felirattal: ΠΙΛΛΥΙ | ΙΒΙΝΙ.

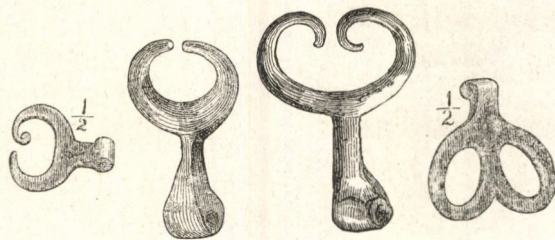
Egy harmadik, mely 6.5 cm. hosszú, e visszás felirattal bir: ΙΛΙΝΕΡΟΟ · Ι / ΣΙΝΙΒΑΖ. Egy tizenkét cm. hosszún e felirattal találkozunk: Ο. ΜΑΡΚΙΑΣ (Quintus Marcius); egy 3.3 cm. hosszún: ΜΑΡΙΑ; egy lábalakún s 4.7 cm. hosszún. ΑΙΡΙΑΤΑ. Egy 3.3 cm. széles és hosszú bronznégyszög e feliratot viseli - ΡΛΑΥΗ ΦΡΥΣΕ. ΡΟΑΤ. Ρ. Α. Τ. közepén ΤΩΔ. Végre van egy kisebb 2.4 cm. széles és hosszú, melyen e betűk állanak: ΣΟΙ.

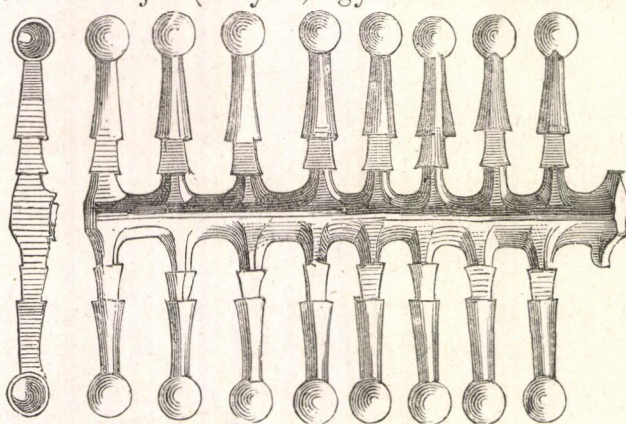
44. ábra.

A fémornamentikák jobbára középkoriak és stylszerűek. Többi közt van 46 darab fedő alakú s két helyt lyukas bronz-díszítmény, 39 darab félkör lemezivű, tokkal bíró bronz-készítmény (l. 46. 47. 48. ábra.) és 15 darab hasonló, de szívlevél alakú készítmény, (l. 49. ábra.) 72 darab csésze alakú, két helyt lyukas vékony bronz-díszítmény, 2 darab hátul tokkal bíró, fent tövises bronz-fedél, hasonló másik két darab, de kisebb tövissel; 8 darab inggomb alakú bronz tárgy, egy kinyitott legyező alakú bronz-tárgy, egy bronzkarika, melynek belső üres részén egy karokkal és lábakkal kiterjesztett emberalak, alul félhold, felül pedig két karika van alkalmazva. Egy másik áttört bronz-karikán ló van ábrázolva, míg egy harmadikon belül a keresztküllő látható. Sajátságos egy 11.5 cm. hosszú, tölesér-alakú bronz-készítmény, s egy hasonló kisebb, 7.5 cm. h., csövén két lyukkal s épen érthetetlen készítmény; egy 18. cm. hosszú s 13 cm. széles bordázott s végein üres félgolyókkal ellátott készítmény (l. 50. ábra.),

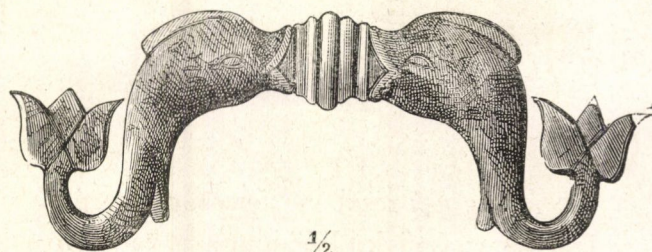
melynek valódiságáról különben annál kevésbé kezeshetünk, miután az ónragasznak világos nyomai az összetélt kétségtelenné teszik. A mellékelt ábrán az egyik keresztágot megfordított helyzetben is bemutatjuk. Érdekes ezeken fölül egy középkori bronzkereszt, egy küllő és csücskös bronzkarika, közepén monogrammal, egy másik középkori, 14 cm. hosszú, bronzornamentika tátott szájjal egymáshoz tapadt két delfint láttatva stylszerű farkkal (l. 51. ábra), egy hasonló másik, 21 cm. hosszú példány (l. 52. ábra.), míg egy harmadikon az állatfejek (kutyák) egymástól eltekintenek, az előlábak egyike keresztbe helyezvék,

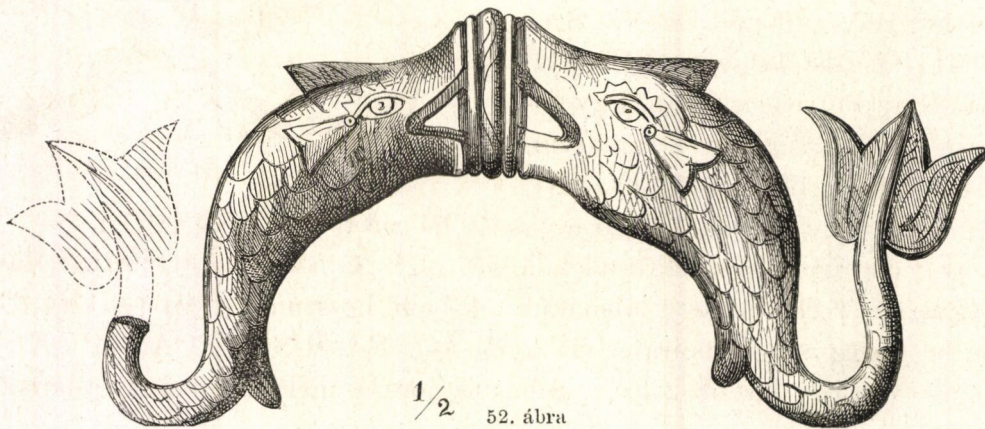
46. ábra. 47. ábra. 48. ábra. 49. ábra.

50. ábra.

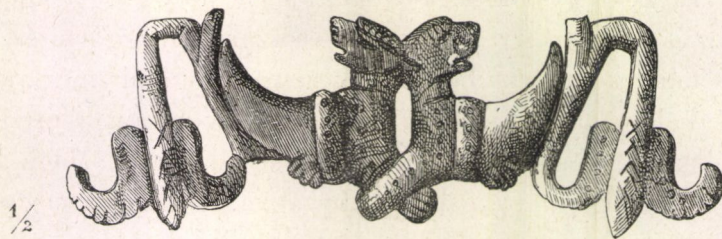

$\frac{1}{2}$
51. ábra.

$\frac{1}{2}$ 52. ábra

másika testhez kötözvék, de a stylszerű halfark itt is megvan; (l. 53. ábra.) egy melltűszerű kerek tárgy, melyen futó nyul van ábrázolva. — Végre bemutatunk még egy bronz-

53. ábra.

nyelet (l. 54. ábra.), mely a muzeum-ban levő hasonnemű készlettől, valamint a Lindenschmit által bemutatott rajzoktól is sok tekintetben eltér.

A gyűjtemény e nagyjából való rajzolása is tehát eléggé kitünteti, hogy az mindenképen érdekes és a muzeumra nézve nevezetes acquisitio. Csak az sajnálatos, hogy a tárgyak lelhelyei legnagyobb részt ismeretlenek. Csak a kar- és nyakpereczeké állítólag *Stomfa*, Pozsonymegyében, egy reczés bronzkarperczé *Felső-Tárkány*,; egy füles bronz-

54. ábra.

vésőé *Pakta*, két másiké *Kápolna*, egy harmadiké a *gácsi hegy*, egy tokos celté *Mehádia*, két sima bronz-kalapácsé *Lippa*, egy csákányé *Balassa-Gyarmat*, egy másik csákányé *Szilvás*. Egyébiránt Ráth György úr állítása szerint valamennyi tárgy *magyarországi lelet*.

A Schiefner-féle bronzok ugyan távol sem mérközhetnek meg a Ráth-félékkel, mindazonáltal ezek is mind számra, mind jelentőségre nézve tetemesek. — Nevezetesen kiváló egy igen csinos bronz-*kancsó*, melyre nézve azonban felette fájlalni lehet, hogy oly rossz fenntartásban került az intézet birtokába. Izletesen és gyöngéden ivült *contoura* ez, melyet jelenkori izletesb virágvázáink igen megközelítenek. Magassága 19.5 cm., talpazatának átmérője 5.5, száőbleé pedig 6.7. cm. Nyakrésze teljesen ép, de kidomborodó hasa ásatás közben éles szerszámmal átvágva, annyira megsérült, hogy az alsó és a felső rész csak mintegy 7 cmeternyire függ össze egymással. A mű különben egészen egyszerű és sima, csak a szájszélét választja el a nyaktól egy vékony fonal-párkányzat, míg alját párhuzamosan három, kettős mélyedésű vonal élénkíti.

Nem oly csinos, de sokkal ritkább két *tengelyszög*, minőkhöz hasonló darabok, (két példányban) már léteznek a muzeumban. Ez utóbbiak jobb fenntartásúak, mert teljesen épek, amennyiben magával a tengelyvéggel kerültek a tárlatba, míg az ujszerzemények csak megcsontoltan jöttek a Schiefner-gyűjteménybe. E tengely-szögek egy közös agyon nyugvó, három ágra oszló hattyufő, primitiv kivitelben. Mindhárom hattyunyak szigorúan

architektonikai; azon részen, mely a tengely-lécz felé fordult, egyenesen, a kifelé eső részen ellenben a harmadik hattyunyak mereven kidomborodik s így legjobban triposzhoz hasonlíthatók. Az egyik példányon két, a másikon csak egy hattyufő teljesen ép, a többi mind letört. Mindkét darab szíronya igen szép.

Nagyon érdekes egy bronz *kardmarkolat*, melynek pengéjéből csak egy kis darab van meg, s ez is meggörbítve. Nyilván erőszakos meggörbítés ez, mely vagy egy rajta feküdt súlyos teher következtében keletkezett, vagy ami még valószínűbb, a halott vitéz teteme mellé helyeztetvén, meggörbítettett. Egyébiránt sem a markolaton, sem a rövid penge-töredéken az égésnek semmi nyoma sem látható. Maga a markolat teljesen szabályos művű s közönséges férfikézhez van szabva. Hossza 11 cm. s legjobban hasonlítható egy közönséges nyélfogantyúhoz. A markolatfej negyed gömbszelet, melynek alsó lapján nagyobb és kisebb körvonal-díszítések fordulnak elő. Előkerülnek ugyane díszítések a szeletet keresztül törő markolat-gombon is. Felül a markolat harapófogószerűleg alakult s a pengelap aztán a párhuzamos markolatlapok közé van szorítva, mindkét felén ahhoz szögekkel is erősítve. A penge közepén nagy domborvonal fut végig, háromvérválút képezve s ennyiben maga a penge nem sima lap.

A négy karperecz közül három egészen a rendesen előforduló példányok közé tartozik a szokásos harántos és keresztvonal díszítményekkel. A negyedik annyiban érdekel külön felemlítést, amennyiben kigyófejekben végződik. Többire nézvé különben egyszerű sodronymű.

A *celtek* is közönséges példányok, kivéve egyet, melynek füle alatt egy féllevél idomú dombordíszítmény látható. Ennek csúcsából a pengén egy domború borda fut végig, maga a példány pedig nem tokos. Egy csákányszerű bronz celt nagyon kezdetleges művű; a suitt egy másik példánya kifejlett *csákányt* képez, mely egyik végén hegyes, másik végén ellenben lapított, míg tokja a középén van. Inkább botfejűl használtathatott, semmint szerszámú vagy fegyverű, miután súlya jelentéktelen. Diagonális hossza egyik szélétől a másikig 17 cm. Egy harmadik celt már átmeneti korszakú, kivitele finomabb s külrszén a kör és egyenes által combinált vonal- és pontdíszszel van ékítve. Lapja fölről lefelé cannelirozott, de tokja egészen kitört.

A *bronzgyaluk* közül egy teljesen durva, nyers, kezdetleges műöntvény; két másik példány valamivel finomabb, egy negyedik pedig átmeneti, igen széles lapú, (7 cm. széles, élén 8 cm. széles s 10 cm. magas.) Éle rézsútos, egyik felén csaknem összeeső magával a lappal, másik felén ellenben azzal jelentékeny szöget, elhajlást képez.

A *fibulák* egy 10 darabból álló csoportozatot képeznek. Közülök három melliv-fibula, melyekből kettő antik s a fejsücsköket kivéve, teljesen ép fenntartásúak, úgy, hogy még pöczkéjük is megvan. Az egyikken semminemű díszítés sem fordul elő; a másiknak nyaktaraja reczés s pöczöktartója felső külső részén két-két párhuzamos szíjjal díszített. Fejsücskéje ennek is hiányzik, nyaktaréja homorúan van kimetszve, pöczöktartója pedig a felső lapon kicsipkézett, s e csipkék között három párhuzamos egyenes vonal fut végig. Pöczöktartója hiányzik. Van még ezen kívül e suittben egy nyeregalakú, teljesen ép fenntartású mellű minden díszítés nélkül, s a nyaklapon bordázott vonaldíszszel. Igen érdekesnek mondható egy sodrony-fibula, mely egy egységes darabot képez s elől rugancsokorra van gombolyítva. Pöczöktartója áttört és átlyukasztott. Egy nagyobb szabású fibulának csak egy darabja maradt meg, egy kisebbszerűnek pedig lencsés váluzata van. Két gömbölyű öltönyű közül az egyik párhuzamos kördíszítésű s a körök váluzata között

vörös emailnak nyoma látszik. A másik csillagrajzú domború pontdísz láttat felső lapján pontfogalvány között.

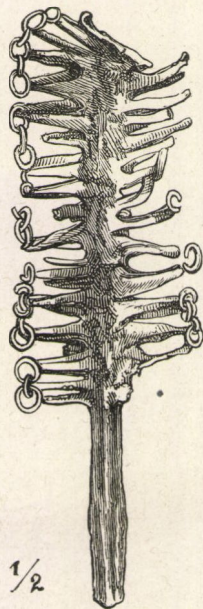
A csatok mindmegannyi változatot képeznek, de köztük mégis egy sem olyan, mely specialitás volna. A gyűjteményben van összesen 9 darab, a többi közt figyelemre méltó egy nagy kerek csat, igen kiterjedő körlappal s felül dombordíszszel. Szélére egy apró függelékrész van alkalmazva domború pontdíszszel. Belső oldalán párhuzamos kettős kapocs látható. — Egy másik, egészen egyszerű s kalaphoz hasonlít, a felső körlapon 4, az alsó körszáron 2 lyukkal. Rajta egyébként semmi díszítés sem fordul elő. — Egy harmadik 6 lapú, közepén azonban domborúan körlapú, ugyancsak domború levéldíszszel.

Durva művű, de fejlettebb technikájú egy *bronz oroszlánfő*, tátott szájjal, kigyózdó sörénynyel, szokatlan alakú szemekkel, s belül üresre kivájott. Úgy látszik, valamely vizműnél lehetett alkalmazva, vagy pedig ornamentikaül is szolgálhatott s ez esetben talán karika is ment száján keresztül, legalább azt látszik mutatni a két oldallyuk, mely a szájüregtől különböző.

Egy *bronz buzogányfő* annyiban érdekes, amennyiben a lobor- és gömbcsücskök között egy szabályos domború pontrajzot tüntet föl, ami ily tárgyaknál ritkábban szokott előfordulni.

Kiemelendő továbbá egy antik *bronz-kés*, félig eltört pengével. Fogantyúja mindkét oldalon három egymásra függélyesen álló csücsökkel bir, a penge és tok között pedig 3 bronz-gyűrű forog szabadon. Egészen szokatlan egy *torony-szerű* bronz-alkotvány, mely fölül egy négy oszlopon nyugvó ívet mutat, alul pedig egy szoba-félét ábrázol, mely elől, úgy látszik, rácsozattal volt ellátva, ámbár már eltört s csak részben maradt fenn. Az alsó szobatárság hátsó részén sajátos keretet képez kifelé, minek célja s rendeltetése elképzelhetetlen. Alól a talapzaton egy félköríves nyílás van, minek rendeltetése azonkép talányos. Úgy látszik, az egész építmény mintaül szolgálhatott öntvényekhez, s a XII-ik századba helyezhető. De nem kevésbé rejtélyes egy 15 cm. hosszú, sajátságos bronz-öntvény, mely teljesen egy széttépdesett ludtollhoz hasonlít. Az egyes tövisszálkák végén apró karikák függnék, melyek részben azonban már le is vannak törve. (l. 55. ábra.)

Egyéb tárgyak közül még felemlíthető néhány *bronz-feszület*. Kivált érdekesnek mondható egy kifeszített karú Krisztus kereszt nélkül, melyről nyilván leszakadt. Egyik kara azonban hiányzik; fején korona van, hasa kidomborodó, ruhája térdig érő, mellén 3 szíj, hátán pedig 1 látható s majd az alsó részen rézsutosan futó ránczok szemlélhetők. A lábak egymás mellé helyezvék, s a fej erősen a jobb váll felé hajló. Az egész igen kezdetleges alkotású s teljesen megegyezik ama byzanci művekkel, melyek közül elég maradt fenn számunkra. Egy másik feszületen Krisztus karjai nem vonalszerűen egyenesek, hanem sajátságosan görbültek. Felső teste meztelen, alteste a czombokig ruhával van fedve, egymás mellé helyezett lábai pedig talapzaton nyugosznak. Feje fölött és kézfejei irányában a kereszt-karok szögeiben három fő látható. Megemlítjük, hogy a kereszt-karok mind négy irány felé csaknem egyenlően hosszúak. Magassága ugyanis 9,5 cm., szélessége pedig 7.5 cm. E példány különben már rosz fenntartású. Legprimitívebb művű a harmadik keresztlen előfor-

1/2

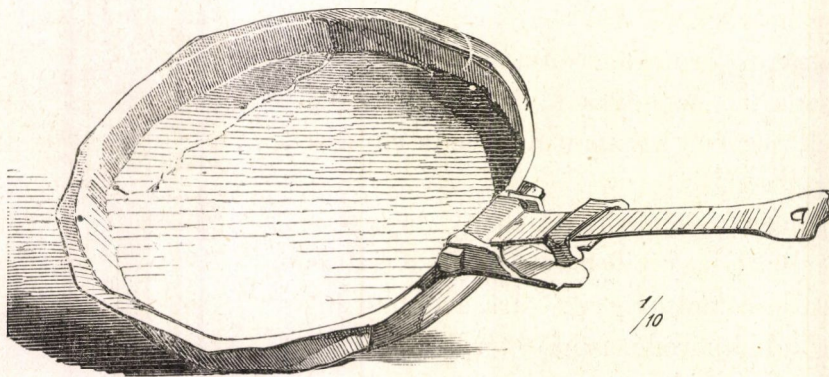
55. ábra.

duló Krisztus. Feltűnőek főleg a roppant arányú kéztenyerek, s a diametraliter elálló lábak. Ez, úgy látszik, amuletül szolgálhatott, legalább hátrészének úressége ezt látszik mutatni. Az egész karikán függ, melybe nyilván láncz vagy zsineg volt fűzve.

Van e gyűjteményben még 20 ornamentikus darab is, melyek közül legeredetibb egy kitört lapú, amennyiben ez egy körből kijövő négy, tátott szájú lófejet láttat. Az egészet egy domború pontkeret veszi körül, míg egy másik áttört művű példányon egy griff van feltüntetve. Igen érdekes egy nagy bronz-kapocs koczkadíszszel, melynek mozgó lapján két hátratekintő tátott szájú tigris féle állat látszik, keretekre szorítottan. Hasonló ehhez egy másik kapocs is, de ez már gyengébb művű. Végül említünk még két áttört művű nagy szíjvéget, melyek egyike 15 cm., míg másika ketté van törve. Más két szíjvég igen kicsiny.

E két nagy bronz-acquisition kívül a muzeumi gyűjteményt csakis kisebbszerű leletek, vételek, ajándékok gyarapították. Azonban ezekből is egyes darabok felette érdekesek. Így különösen felhozhatjuk azokat, melyek az ó-buda-vidéki leletből valók. E lelet ugyanis a római ipar- és házi életnek oly műtárgyait szolgáltatatta át nekünk, melyek tanulmány tekintetéből felette figyelemre méltók. Nagyon sajnálatos, hogy e lelet nagyobb részében elkallódott s csak egyes töredékekben jutott a zsidáruszkodás útján a nemzeti régiséggyűjteménybe. A megmentett töredékek maguk kezekednek arról, hogy egy nevezetes leletből valók, melynek helyiségét sem lehet pontosan kijelölni, miután azok, kik e tárgyakat megvették s utóbb a nemzeti muzeumnak vételre felajánlották, ez után nem érdeklődtek. Csak annyi bizonyos, hogy Ó-Buda felett a szabad térségen találtattak s így nyilván a régi Aquincum iparczikkeit képezik.

A muzeumba került lelet összesen 8 darabból áll s ezek legnevezetesebbike egy kiváló nagyságú serpenyő mozgatható fogantyúval (l. 56. ábra.) Maga a serpenyő megle-

56. ábra.

hetős fenntartású, bár hihetileg egy rajta feküdt súlyosabb teher következtében összenyomott. E bajon azonban igen könnyen lehetett segíteni, miután az anyag szilárdsága a kiegyenesítést nagyon is lehetségesítette. A serpenyő átmérője 30 cm., fejkajló körpárkányzata 4 cm., tehát elég vastag anyagot foglalhatott magában, ha ugyan mint gondoljuk, lepényes ételek készítésére használtatott.

Fogantyúja 26 cm. hosszú, egy egyszerű szegtengely körül forog s akként van magához az edényhez alkalmazva, hogy egy szabadon mozgó pántos gyűrű segítségével a serpenyő kidudorodó nyeléhez erősíthetetik. A fogantyú vége kiszélesbedő körlapot képez, mely közepén át van lyukasztva.

A másik tárgy egy szép idomú, szabályosan kihaló, csőrös kancsó-féle edény. Magassága 18 cm., kerek fenekének átmérője 6.5 cm., felső öbleé 8.5 cm., mely méretnek a csőr irányában is megfelel. Fogantyúja s fedele hiányzik, de az edény oldalalján látható nyomok s a felső edényszél lyuka világosan mutatja, hogy fogantyúja és fedele is volt.

Ezek leszakadása nem a kiásáskor történhetett, mert azon hely, hol a fogantyú az edény oldalfalához erősítve volt, szintén patinával van bevonva.

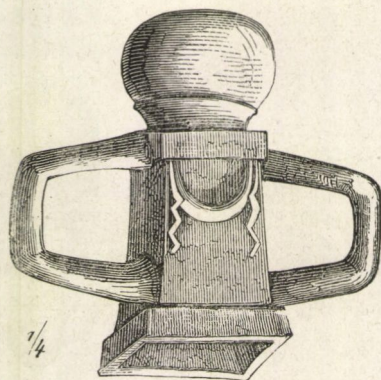
A darabok között előkerült ugyan egy fogantyú is, de arányai után ítélve, az nem ezen edényhez tartozott, hanem kétségkívül egy sokkal nagyobb, nevezetesen egy sokkal magasabb edényről való, mely fájdalom, elveszett. E fogantyú, (l. 57. ábra) két darabra van törve s a törés mutatja, hogy az csakis a kiásáskor történhetett. — A fogantyút stylszerűnek mondhatjuk s a művezet is fejlettebb. Egész hossza 15 cm. tesz, s áll az egy csak igen gyengén hajlított, külrészen köríves vonal-díszszel ékesített tömör bronz-rúdból, mely fölül azután hirtelen meghajlítva egy szárnyas sphynxben végződik. Ez alak is meglehetősen kivitelű. A fejet diadémszerű ékítmény veszi körül, az arc szabályos, bár az orr kevésbé mondható annak. A csipőig meglevő, aránytalanul vékony deréktest alul összeolvad az ornamentikával, mely a hozzátartozott edény fedelének tengelytartóját képezte. A kezek előre támaszkodnak s ugyancsak az ornamentikával egyesülnek. A szárnyak szabályosan terjeszkednek ki hátrafelé, s végükkel magához a fogantyúnyélhez erősítvék.

A tollazat a belső oldalon mélyedékes kör- és vonaldíszítések által van föltüntetve. A fogantyú alsó végét, mely az edény alsó oldalfalához volt erősítve, egy, úgy látszik, Meduzát ábrázoló női fő képezi. (l. 58. ábra), melyet különben ugyanazon széles, lapos orr jellegű, mely a sphynx ábrázatán látható.

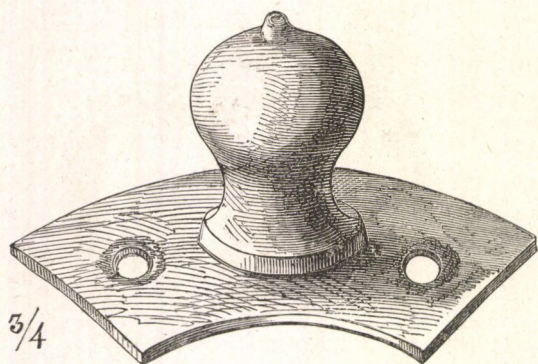
Egy másik fogantyú, ugyanazon anyagból, nem kevésbé érdekes. Merően egyenes az, végén egy tátott szájú állatfejjel, mely, úgy látszik, halfej akar lenni. A másik vég, melylyel az edényhez erősítve volt, eltört, de e töredék is láttatja, hogy díszesnek kellett lennie. A fogantyú belül egészen üres, kívül a nyél hosszirányában cannelirozott, s egészben 12 cmnyi kiterjedéssel bír.

Figyelemre méltó egy nehéz bronz kerék- vagy tengelyzáró. (l. 59. ábra.) Művezeti tekintetben durva, de compact műnek kell mondanunk, s tekintve ezéljét, az másként nem is állíttathatott elő. Külső részét kerek gomb képezi némi levéldíszszel, mely elég szabályos. A tengelyzáró törzse négyszögű, csonka lobor alakú, alul, felül széles, kiszökellő párkányzattal. Egyik szabad lapján erős, dombor díszítménnyel, mely egy körivezetből és abból foszlányszerűen lecsüngő csipkészetből áll.

A vele átellenes oldallap egészen sima, ellenben a két melléklapból tömör fogantyúk állnak ki. A tengelyzáró hossza 12·5 cm., a csonka loboré 8 cm., szélessége az alsó párkányzatnál 5·5, a felsőnél 4·9 cm. Az oldal fogantyú 4·5 cm., tehát az egész tengelyzáró szélessége 14 cm.

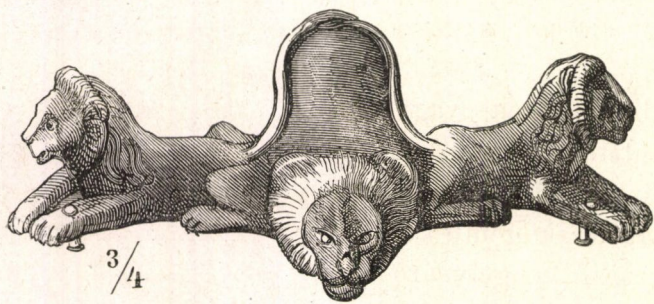
Épöly figyelemre méltó végre két korongdarab, mely egy egészhez tartozott (l. 60.

60. ábra.

nem több 6 cm-nél, mi mutatja, hogy a koronglemez a közepén keskenyebbé vált s csak a két ellenirányos görbületnél szélesbedett ki jobban.

Egyéb bronzokból még felemlítünk itt egy igen díszes *római bronzmécset* kettős fogantyúval, melyek közül az alsó egészen zárt, a mutatóujj számára való. A rajta keresztben álló második fogantyú csimbókban végződő, félhold alakú s a hüvelykujj befogadására van szánva. A mécs egyedüli díszje a felső lap, és a mécslyuk párkányzatának sodronymetszetű kiegészítéséből áll. Egész hossza, a fogantyút beszámítva 11·5 cm. Továbbá felemlítünk egy bronz *ajtó-kopogtatót*, melynek művezeti kivitele ugyan nem művészi kézre mutat, egészben véve mégis nem azon mérvben durva és esetlen, amint azt egyéb hason tárgyakon tapasztalhatni. Az egész kigyó alakban végződő, stylszerű farkkal bíró állatot, legvalószínűbben lovat tüntet fel, egyenesen hátra álló fülekkel, tátott szájjal, nagyra kinyílt szemekkel, és mereven kiegyenesedett igen kurta előlábakkal. A lábak alóli testrész 1·5 cmnyi átmérőben keresztül furva, bizonyára azon czélból, hogy egy az ajtóra alkalmazott tengely körül foroghasson. Az állat nyakát mindkét oldalon sörény díszíti, a homlokot és fejtetőt pedig vonaldíszek ékesítik. A lapos száj és orr, valamint az ezekkel egy vonalra kiálló előlábak tisztán láttatják, hogy kopogtatásra kellett e tárgynak használtatnia. Hogy továbbá magán az állaton lovas-féle alaknak kellett ülnie, mutatják az állat hátán és farkán, nem

61. ábra.

különben oldalán megmaradt alakrészek, melyekből két emberláb tisztán kivehető. Az egésznek hossza 13. cm. Bronz anyaga kitűnő. Végül pedig bemutatunk itt még egy bronz tárgyat (l. 61. ábra), mely vétel útján került az intézet birtokába. A legvalószínűbben egy bronz-edény fogantyújából való részlet az s határozottan román stílusú. A két szélső oroszlán belső lábain még megvan a bronz szög, melylyel meg volt erősítve.

Nagyon sajnálatos, hogy e tárgy is töredékben, csonkultan került gyűjteményünkbe.

Íme ezek képezik az 1874-ben szerzett bronzok legkiválóbbjait. Csak nagyjából említettük ezeket, ámbár kétségtelen, hogy azok egy tüzetes monographiát nagyon is megérdemelnének.

Ami lelhelyeiket illeti, a legkevesbének juthattunk tudomására, ámbár az ajándékozók s illetőleg azok, kiktől az intézet szerezte, határozottan *magyarországi* leleteknek bizonyították, kivéve 7 darab bronz nyilhegyet, melyek az *altaji* területről küldettek. — Egyes darabok lelhelye biztosan constatólt, amint az lejjebb, leletjegyzékünkben kitűnik.

A bronzok nagy száma mellett aránytalanul csekélyebb mérvben tűnnek fel ujonszerzett **vastárgyaink**. Ezek növedéke összesen 85 darabot tesz s a házi, gazdasági és harci élet mindennemű felszereléséből állanak. Túlnyomólag mégis fegyverneműeket képeznek, u. m. kardokat, puskacsöveket, lándzsákat, mellvérteteket, sarkantyúkat, sisakokat és zablákat.

A kardok száma 11 s ezek között van néhány igen díszes, ámbár újabbkori példány, mint például báró *Jósika* Miklós elefántcsont markolatú, félig arany díszítésű pengével bíró díszkardja; továbbá *Guizot* François Armand 1848-ik évi díszkardja. *) és Sir John *Strachan* al-admiral díszkardja, melyet 1805-ben London városától a sz.-vincenti győzelem emlékére kapott. Markolata s egyéb fémburokja tiszta arany (200 arany súlyaig); amazon 4 gyönyörű email foglaltvány van, melyek közül a két felső hajóhadat, a két alsóbb pedig címereket, London városát és Strachanét láttatja. A belső címér felirata: *Non timeo, sed caveo*, a külsőé: *Domine dirige nos*; a széles, kerek kosáralj-lemez alsó felén pedig az angol dedicatio olvasható.

Egy 116 cm. hosszú, igen jó fenntartású *vaskard* XIII-ik századbéli s nem sokkal későbbkorinak mondható egy *Batán* talált, gyengén ívült *kardpenge*, fatokja némi maradványaival. A löfegyverek között pedig legkitűnőbb a *Pulsky* Ferencz muzeumi igazgató által ajándékozott, gazdag elefántcsont-berakotú *díszpuska*. Agya egyik belső oldalán Apulus metamorphosisa látható elefántcsont berakotban. Alatta e szavak: *Apulus Wird ver Wandelt Zu Einem Wilden Ölbaum Dasselbst kommen die Nymphen an Bewohnten und Ziehren den Baum*. Fenntebb 1671. és e vörös betűk: I : K : Az agy külső részén szintén elefántcsontból kirakott várak, állatok és mythologiai jelenetek. Az aczél lapon pedig tábor, ágyu és vár; rajta e betűk: P. P. Lennt ugyanazon lapon I. K. 1670. Az agy tövén elefántcsont címér. Alatta: Anno 1673. *Der Kön. Freystadt Güns Insigel oder Wappen*. A másik oldalon elefántcsonton Kőszeg ostroma. Az agy alrészén férjét verő nő. A fegyver csőtokja elefántcsont állatalakokkal és gyöngyházzal díszesen ki van rakva.

Felemlítjük azonkívül még, hogy néhány rozsdás, apró vasdarabocska a *moharai* őskori tárgyakkal együtt találtatott, valamint egy fanyélbe szorított *vasrög* kalapácsul használva, mely *Pakson* a vízből huzatott ki, azonképen őskorinak látszik. Ugyancsak régi lehet, az egészen sajátos idomú lópatkót tekintve, a kalocsai érsekség Csorna nevű pusztáján előkerült vaslelet, hihetőleg egy elhullott vitéz és lova felszerelése, miután az említett patkón kívül egy *kengyel* és *lándzsavég* és egy csillag tarajú *sarkantyú* együtt találtatott. Érdekes végre egy négy keresztlábon nyugvó s vert vasból készült középkori *gyertyatartó*, melynek párja a kassai muzeumba jutott. Különben a legtöbb vas a *Dunából* kotortatott ki.

A Schiefner-gyűjteményből érdekes csoportozatot képeznek a régibb vaskulesok.

*) Leírását és szerzési módját olvashatni a »Magyar Ujság« 1874. nov. 8. 256. számában.
ARCHAEOL. KÖZL.

Van egy köztük, mely igen durva mű, hosszú pöczökkel, melylyel a szakálnak kifelé nyuló laprészei egy latin E-t képez. Hossza 19 cm. Hasonló durva mű egy másik, mely az előbbi-től főleg kerek feje által különbözik. Hossza 18·5 cm. A többi három kulcs egyaránt csinos munka. Egyiknek szakála Mäandert képez, alúl egy vágányos lemez által elzárva. Maga a kulcs tokos, feje kerek s belül vékony lemez-díszítésű, mely, úgy látszik, az egész belső tért elfoglalta, de utóbb ki lőn törve. Hossza 18 cm. A fejen kívüli részen még egy tokja van, melyen keresztül nyilván szalag vagy szij volt huzva s akként felakasztva. Legszébb művű egy másik, melynek szakállán a Mäander egymással szemben áll s az alsó zár-lap nincs fogvágánynyal ellátva. Feje szintén kerek s külrszén négy domború lemez-dísz-szel bir. A kerek fej belső terét egy architektonikus páleza választja ketté. A kulcs vessző felső felét hatalmas fonadékok veszik körül, melyek gúlaszerűleg egymáson fekszenek. Hossza 18 cm. Legdíszesb szakállal egy másik még nem pallérozott kulcs bir, s ez egészen áttört művű. Hossza 17. cm. Ugyancsak e gyűjteményből való egy tövises *vassarkantyú*, mely a XII-ik századba tehető s egy díszes vas *lőzabla*, mely áttört művű.

Ami a **nemes fémből** álló tárgyakat illeti, ezek szaporodása következő:

Ezüst tárgy . . .	75 darab.
Arany „ . . .	35 „
Tehát összesen . .	110 „

Az **ezüst tárgyak** ismét következő neműek:

Serlegek, billikomok .	11 darab.
Kapcsok	30 „
Gombok	30 „
Melltűk (fibulák) . .	4 „
Csat	1 „
Gyűrűk	6 „
Serpenyő	1 „
Fegyvernem	1 „
Koszorú	1 „

A serlegek között mindmegannyi kitünő növedék. Egy 15 cm. magas billikom, fennt levél-szegélyzettel, s oldalán oroszlános kettős címérrel, XVII-ik századbeli mű. A balcímér felirata: SZEKELY * LASZLO * 1685. A jobb címér felirata: BVICSESTI * SARA * 1685. Egy czápás külsejű, 12 cm. magas kisebb ezüst billikom, kívül-belül azonban aranyozva, elől címert láttat, melyen balra lépő férfi van kezében szalaggal s e felirással: IVSTITIA. Fennt G—L monogramm, alján pedig $\frac{1}{2}R\frac{6}{7}$ bélyeggel és évszámmal. — Négy darab köcsög-alakú billikom, az egyetemi leletből való; egy másik nagy billikom a *Lukács*-családé volt, mert körirata ez: LVKAC: ANDKAS: LVKAC: BALINT: LVKAC: BOLDIZAR: LVKAC: IANOS: 1635. Szereztetett 25 forinton. — Egy 25·8 cm. magas, fedél nélküli ezüst serleg, 14·2 cm-nyi nagy szájöböllel, ugyancsak egy címert visel magán, melyben egy ágon álló madár koronát tart szájában. Körirata: HARASZTOSI * MIKLOS * A * D * 1642. Az oldalon alakos dombor-díszek vannak. E darab szereztetett 450 forinton. A legkitünőbb darab mégis egy 1697-ben Nagy-Szebenben készült fedeles ivó dísz-billikom, minőhöz hasonló még nem volt a muzeumi gyűjteményben. Alja és fedele jól aranyozott, oldalfalain köröskörül domborművek alkalmazvák, fedelén pedig lovas vitéz s rózsák között 3 gyermekalak. Az oldalzat reliefjei alatt azt magyarázó felira-

tok s egyéb mondások*) A belső fedélczímer azonbanali gha eredetileg oda tartozott. Szerzetetett 2500 frton. Felette becses úgy anyagra, mint korra és művészetre nézve egy római massiv ivóserleg töredéke, melynek ez idő szerint ékszettárunkban nincsen párja. Különben annyival is inkább érdekesebb, mivel Budapest közelében találtatott. Adjuk itt rajzát kiterítetten, hogy kitűnő domborművű levéldíszze annál inkább szemléltethessék. (l. 62. ábra.) Vételára 600 frt.

62. ábra.

A kapcsok, gombok és gyűrűk legnagyobb részt az egyetemi leletből valók, s műveti tekintetben figyelemre méltó darabok. Mellékelten csak három ily ékszettárgyat mutatunk be, (l. 63., 64. és 65. ábra.) melyen a magyar ötvös-művészet eléggé határozottan

63. ábra.

64. ábra.

65. ábra.

jellegezte van. Az ezüst *fibulák* nehánya a Ráth-féle gyűjteményből származik; ugyanonnan való egy ezüst karperecz, melyen előfordul a kördíszítmény; egy ezüst karvéd, mely kivételt képez a rendes forma alól, mindkét végén kigyófejben végződve; egy nyalábozott végű zárt

66. ábra.

*) Az első relief alatt: *Der Curtius zu will ein Exempel geben / Und stürzt sich in die Gruft, dass Seine Nechste leben.* A második aiatt: *Die erdachte Marter Prob mus Perillus erst bestes hen / Welches Urtheil PHNARIS recht und weislich lest ergehen.* A harmadik alatt: *Des Solonweiser Spruch hat Crëso recht bedeutet / Des Glückes Unbestand und CYRI Sinn gebeuget.* Felül pedig: *Contrahe vento nimium Secūdo Turgida Vela / Dulce et decorum est pro patria mori / Malum Consilium Consultori pessimum.* Az edény alján: *O Homo Mandatum Jovae. Servare Memento Non Concupisces Poena Perennis erit / Adde Devt. Caput 28. Vers. 25. et seq. Valentinus Frank / de Frankenstein Illustr: / Guberny Regii in Trañnia / Consiliarius Intimus: Nationis / Saxonica, Comes / Confirmatus: ac Civitatis / Cibiniensis Judex Regius: / Nepoti Suo / Valentino.* Az aljkörületen pedig: *Heermanstad ist durch der Kunst dieses Meister Augspurg worden Lebe lang Sebastian Hann In weither Menschenorden. V. F. I. R. 1697.*

ujjperecz, valamint egy hasonló másik, mely kigyófarkban végződik. Egy áttört művi ezüst öv-részlet a Schiefner-gyűjteményből való. Egy tálacs alakú serpenyő, *szerb* ötvös mű s Kubinban találtatott. Egy igen jó anyagú ezüst nyélbe foglalt tör féle eszköz *Siklós* vidékéről való (l. 66. ábra.) s igen érdekes darab, minőhöz hasonló sem a muzeumi gyűjteményben nincs, sem nem emlékezünk, hogy a külföldi muzeumok leírásai és rajzai között hasonlót láttunk volna. A gerely-alakú, tompa hegyű, szuró eszköz vasból készült, mely az erős rozsdafoltokon át még némi fémfényt megtartott. A vas egészen végig be van eresztve a nyélbe, mit egy azon levő repedés kétségtelenné tesz. A nyél alul ékes levél formára ki van csipkézve, felül pedig erős vonaldíszszel ellátva. Mig fölül rendes nyoleczsöveget képez, addig alul mindinkább gömbölyűvé válik. Rajta szabadon három ezüst karika mozog, melyekből a két külső kicsipkézett szélűek, míg a közbelső egészen sima széllel bír. Az egész eszköz végre egy, ugyancsak ezüst s mozgatható fogantyúval bír, mely legkülsőbb részén gyűrűvel van ellátva, nyilván, hogy zsinegen vagy vékony lánczon, avagy szijon felakaszthassák. Nevezetes az, hogy ez eszköz *római* sirből vétetett ki. Az ezüst koszorú végre az »átalános német dalegylet« díszajándéka Liszt 50 éves zene-művész jubiléuma alkalmából, ki azt a nemzet múkinestárának ajánlá föl.

Az **arany-tárgyak** állanak:

- 12 darab sodronyból,
- 5 „ gyűrűből,
- 17 „ ékszerféléből és
- 1 „ koszorúból.

A *sodronyok* legnagyobb része *népvándorláskori*, s mint ilyenek természetesen felette érdekesek. Lehelük *Szelevény* Hevesmegyében és *Mesterszállás* Kún-Szent-Márton-nál. A gyűrűk és ékszerek az egyetemi leletből valók, az arany koszorú pedig Budapest városa díszajándéka Liszt jubiléuma alkalmából s szintén az ünnepelt zongora-virtuóz hazafias adománya.

A kis **egyiptomi gyűjtemény**, 14 újabb tárggyal szaporodott s ezek néhány azon gyűjteményből való, melyet a *belga* királyné nagylelkűségéből bír az intézet. Egyébiránt a növedék áll:

- 7 darab agyag amuletből,
- 1 „ bronz amuletből,
- 1 „ bronzéremből,
- 1 „ ezüst éremből,
- 3 „ scarabäusből, és
- 1 „ mumiából.

Ez utóbbi Brugsch ajánlata folytán lett megszerezve.

A VI-ik teremben elhelyezett **pecsétgyűjtemény** 20 darabbal szaporodott. — Ezek közt van 4 ezüst lapú, 1 carneolból készült, 13 rézből és vasból, 1 ólomöntvény, 1 pedig egyszerű fametszvény. Nagybecsűek főleg a Pulszky Ferencz által ajándékozott *budai* régi pecsétek, melyeket 700 frton szerzett volt Bécsben egy árverésen, ¹⁾; érdekes történeti s figyelemre méltó művészi szempontból III. Napoleon nagy carneol-pecsétje,

¹⁾ Az egyik e köriratú: † SIGILLVM * CIVITATIS * VETERI BVDENSIS * — A másikon e körirat van: SIGILLUM · † · CIVITATIS · † · VETERI · † · BVDENSIS · † · — A harmadikon: S : () : CIVITATIS : () : VETERI : () : BVDENSIS : () : — A negyediken: † BVRGERMAISTER : VND : RATH : DER : KÖNIGL : RESIDENZ : STAT : OFEN : ANO : 1689 :

melyet a legutóbbi francia-poroszháború zavaraiban egy nemes porosz hadfi St. Cloudban nyilván diadalmasan elfoglalt s aztán jó pénzen elárúsított. A muzeumba a Schiefner gyűjteménynyel került. A többi darab közt van kettő az 1848—9-iki magyar hadseregétől ¹⁾; egy külföldi szerzetházé ²⁾; egy másik Sárosmegyeé ³⁾; majd ismét egy a rozsnói aranyműveseké ⁴⁾; egy községi ⁵⁾, a többi jobbára magán pecsét.

A vegyes gyűjtemény gyarapodása a következő:

Cserepek és porcellánok	61	darab,
Üvegtárgyak	6	„ melyekből egy <i>római</i> .
Rézgyűrűk	5	„
Fatárgyak	4	„ t. i. két faszobor és két favészt.
Olajfestmények	6	„

Az 1848—9-iki szabadságharcra vonatkozó emléktárgyak: 35 darab és végre különféle tárgyak, együttesen: 70 darab. Ez utóbbiak közt van a megrepedt pestvárosi harang is, mely tudvalevőleg 177 éven át jelezte az órákat, adott tűzjelt, hangzott nagy ünnepélyeken: koronázáskor, úrnapiján, és régibb időben valahányszor egy szegény bűnöst vesztőhelyre vezettek. Az alsó részen látható négy kép közül az egyik a régi városi címmer, a másik Themis, a harmadik a szent Szűz, a negyedik egy paizs e felirattal: Goss mich Johann Nusspicker in Ofen, 1697. Most, hogy megszűnt annyi szolgálat után szerepe a toronyban, illusoriussá vált az alsó szegélyén levő jelentős felirat: Dum sono, vos mones, quae praesens venerit hora, ut possit fungi munere quisque suo; dum voco de signo, jus, conventumque senatus, ut det et examinet jura cuiusque sua.

A fősöntvény-gyűjtemények, melyek a nagy folyosó, és a VIII-ik számú teremben helyezvék el, kevés, de kiváló gyarapodást nyertek a »zsarnokgyilkosok« csoportja, a »Barberini Faun«, a »haldokló harcász« és »Poseidippos« nagy ülőszobra által.

Az éremgyűjtemény végre, mely az osztály egyik kiváló gondját és kincsét képezi, úgy *hazaí* mint *külföldi* érmekre nézve szintén tetemesen növekedett, amint az legjobban a következő csoportosításból kitűnik:

a) *Római érmek:*

Arany	0.
Ezüst	60.
Bronz	104.
Összesen tehát:	164 darab.

b) *Görög érmek:*

Arany	0.
Ezüst	0.
Bronz	56.
Összesen tehát:	56 darab.

¹⁾ Az egyik: LIPTOMEGYE GYALOG NEMZETŐRSEGI PARANCSNOK - SÁG HIVATALOS PECSETJE.
A másik: 4-IK HONVÉD VADASZ EZRED 5IK OSZTÁLY PARANCSNOKSÁGA.

²⁾ CONVENVVS · S · MARIĆ · IN · LIMPURCH.

³⁾ COMITATVS · SAROSIENSIS 1708.

⁴⁾ SIGIL AVRIFABRO ROSNAVIENS · 1708.

⁵⁾ SIGILVM · PROMONTORY SID.

⁶⁾ Egyiken címmer és e betűk: P—HM.

c) *Barbar érmek:*

Arany	0.
Ezüst	19.
Bronz	4.

Összesen tehát: 23 darab.

d) *Ausztriai érmek:*

Arany	3.
Ezüst	285.
Réz	29.

Összesen tehát: 317 darab.

e) *Magyar érmek:*

Arany	3.
Ezüst	233.
Réz	15.

Összesen tehát: 251 darab.

f) *Erdélyi érmek:*

Arany	2.
Ezüst	9.
Réz	1.

Összesen tehát: 12.

g) *Lengyel érmek:*

Arany	0.
Ezüst	13.
Réz	5.

Összesen tehát: 18 darab.

h) *Frisachi* ezüst 5, *trapezunti* ezüst 3, *raguzai* ezüst 14, *aquileai* patriarchalis ezüst érem 1, *triesti* püspöki ezüst denár 1, összesen tehát 24 darab.

i) *Egyéb külföldi, jobbra újabbkori érmek:*

Arany	0.
Ezüst	60.
Réz	207.

Összesen tehát: 267 darab.

j) *Keletázsiai érmek:*

Arany	2.
Ezüst	26.

Réz és ólom 1038.

Porcellán és csiga (buri és kauri) 7.

Összesen tehát: 1073 darab.

k) *Határozatlan érmek:*

Arany	0.
Ezüst	38.
Réz	13.

Összesen tehát: 51 darab.

l) *Bárczák, jetonok:* Összesen 19 darab.De ezen *cursiv* érmek mellett gyarapodtak az osztály *emlék- és személy-fémerei is.*

Az összes új növedék 68 darabra rug, és pedig:

- a) Magyarországiak és erdélyiek . . 52 darab.
- b) Nem magyarok 16 „

A magyar-erdélyiekből van:

Arany 5 darab.
Ezüst 14 „
Réz 9 „
Ón 9 „
Fösz 15 „

A nem-magyarokból van:

Arany . 0 darab.
Ezüst . 3 „
Réz . . 9 „
Ón . . 4 „

S így ezek szerint az összes érem-gyűjtemény ez év folytán szaporodott:

15 darab arannyal
772 „ ezüsttel,
1490 „ bronzsal s illetőleg rézzel,
13 „ ónnal,
22 „ egyéb féméremmel, és
19 „ bárczával,

vagyis együtt: 2331 darabbal.

Ha e számhoz hozzáadjuk az előbb felsorolt egyéb nemű növedéket, nyerjük a következő számarányt:

- a) nem-érmek . 2064 darab,
- b) érmek . . 2331 „
- Együttesen . . 4395 „ *növedék.*

Levonva ebből a cserébe adott . . 69 tárgyat, s az
iparmuzeumnak átadott. . . 29 darab szövettárgyat,
teend az összes növedék . . 4297 darabot.

B) Gyarapodás módja.

Az imént felsorolt különféle gyarapodás négyféle úton történt, ugymint:

- a) vétel,
- b) csere,
- c) áthelyezés, és
- d) ajándékok által.

A *vételek* a m. n. muzeum érem- és régiségosztályának évi budgetjéből az osztályőr előterjesztésére és az igazgató jóváhagyásával eszközöltettek. Átalán csak oly tárgyak szereztettek meg ekként, melyek magukban véve vagy *műbecscsel*, vagy *régiségi* avagy végre *történeti* jelentőséggel bírnak, s melyeknek megszerzése a gyűjteményben teljesen hiányzó sorozatok kezdeményezése, avagy a meglevő, de hézagos sorozatok kiegészítése tekintetéből szükségesnek mutatkozott. Egyébiránt a főfigyelem a szerzésben mindig a

művészi és régiségi momentumra s nagyon kevés kivétellel mindig hazai tárgyakra s illetőleg hazai leletekre irányult.

Nevezetesebb vételeket képeznek:

a) a *Ráth* György-féle gyűjtemény, mely 1095 darabból, és pedig kevésnek kivételével, csupa bronzokból áll. Szereztetett 5000 o. é. forinton.

b) a *Schiefner*-féle gyűjtemény, mely 90 darabból, túlnyomólag szintén bronzokból áll. Szereztetett 279 o. é. frton.

c) az *Egger-czégtől* szerzett tárgyak, többnyire arany-ezüst dísz tárgyak, összesen 16 darab. — Ára 4570 frt.

d) a *Krausz testvérektől* szerzett tárgyak, arany-, ezüst- és bronz-tárgyak. 58 db. Ára 683 frt.

e) a *Wolf-czégtől* szerzett vegyes tárgyak, (agyag-, bronz- üvegtárgyak s érmek) 117 db. Ára 111 frt.

f) a *Télsy Józseftől* szerzett két db arany fémer 99 $\frac{3}{4}$ arany súlylyal. Ára 650 frt.

g) a *Boni Gyulától* szerzett egyiptomi múmia. Ára 400 frt.

h) Huszonnyolcz kisebb szerzemény, összesen 532 db különféle tárgy. Ára 455 frt 59 kr.

i) Végre a fösöntvények, 4 db. Ára 1320 frt.

A vételekre fordítottatott tehát összesen: 13,468 frt 59 kr.

A csere útján szerzett tárgyak csaknem kizárólag érmek. Szereztetett pedig ily úton összesen 95 db különféle magyar érem, vagy honi érmeldékben Ausztria számára vert érmek. Ezek összértéke, a fémértékhez a régészeti becsét is számítva 143 frt.

Az érték adott érmek száma 51 db, értékek pedig 101 frt 85 kr, s így, eltekintve azon nevezetes körülménytől, hogy míg az osztály csakis feles doubleteiből adott, addig a csereszerzés által a gyűjtemény még meg nem levő példányokhoz jutott — pénzértékileg is 41 frt 15 krnyi nyeresemény mutatkozik.

Egy másik jelentéktelen csere *Schönwald* Mór úrral eszközöltetett. Két, belül virágdíszes porcellán csészealjért, 3 frt értékben, adatott 18 db teljesen összetört, kopott és rozsz fémanyagú ezüst-érem, szintén 3 frt értékben, úgy, hogy e jelentéktelen csere is teljesen a muzeum érdekében és előnyére intéztetett el.

Áthelyezés által nyert az osztály összesen 1084 tárgyat, t. i.

1077 db érmet,

1 db könyvet, és

6 db olajfestményt.

Az érmek a m. n. muzeum keletázsiai gyűjteményéből valók, s japani, chinai, co-hinchinai, siami, malaji, ceyloni, rurmahi, javai, sumatrai, sumatra-delhii és borneoi régibb és újabb pénznemeket képeznek. Van köztük:

arany	2 darab.
ezüst	25 „
bronz és réz . .	476 „
ólom	563 „
csiga (kauri). .	4 „
porcellán (buri)	3 „

A könyvszerzemény pedig egy chinai nyelven szerkesztett s az összes chinai

numismatikát tartalmazó szakmú, ugyancsak a magyar nemzeti muzeum *keletázsiai* gyűjteményéből.

Az olajfestmények ellenben nevezett intézet képtárából kerültek a régiségosztályba s gróf *Illésházy* Gáspár és neje *Thurzó* Ilona, valamint *Illésházy* Gábor ismeretlen festészekről származó arcképeikből állanak. A többi három *Haan* Antal másolatai, t. i. *Johanna* nápolyi királynő arcképe Giotte után, *Gentilis* bibornok arcképe Simone di Memmi után és *Róbert* Károly magyar király arcképe Maestro di Simone után.

De számszerint leginkább gyarapodtak a muzeumi tárgyak hazafias *ajándékok* által. Ily úton összesen 1063 tárgy érkezett 204 egyéntől, illetőleg testülettől, kiknek neveit nyilvánosságra hozni kötelességünknek tartjuk.¹⁾ Legbecsesebb ajándékok *Pulszky* Ferencz, *Liszt* Ferencz, *Felföldy* Otmár, gr. *Berchtold* Arthur ajándékai, melyekről már volt szó; de különösen kiemelendő a nagylelkű hazafias készség, melylyel a *dunaszabályozási* és *gőzhajózási* társulatok minden egyes alkalommal részint a munkásaik által talált tárgyakat beküldék, részint pedig a mások által ajándékozott s olykor tetemes súlyú tárgyakat *díjtalanul* szállíták messzebb vidékről is a fővárosba.

Végre meg kell itt még említeni, hogy a fennérintett gyarapodás mellett az osztály gyűjteménye *áthelyezés* által némi fogyatkozást is szenvedett. Ugyanis az iparmúzeum, korunk és haladásunk kulturális igényeinél fogva szerencsésen megalapítván, összesen 29 db *szövet-tárgyat* vett át a régiségosztálytól, oly tárgyakat, melyek csakis *iparműileg* jöhetvén tekintetbe, nyilván az iparmuzeumban nyerték el legjobb, legilőbb helyüket.

¹⁾ *Altenburger* Gusztáv, *Árvay* Péter, *Baddányi* Mátyás, *Balogh* István, *Baloghi* Dezső, *Barna* Zsigmond, *Baumann* Lajos, *Bayer* Károly, *Beck* Mór, *Beerwaldszky* János, *Berchtold* Arthur gróf, *Bodnár* Lajos, *Bókus* József, *Boliac* Cäsar dr. *Bornhaupt*, *Bosovicz* Ignác, *Böhm* Ignác, ifj. *Bölönyi* Sándor, *Bubics* Zsigmond, *Budapest* város, *Burchard* Adolf, *Burchard* Márton, *Conlegner* József, *Csányi* István, *Csepreghy* Gyula, *Cservenszky* Pál, *Csikós* Gábor, *Csirke* Fál, *Czekelius* Kornél, *Czirbusz* Géza, *Deák* Ferencz, dr. *Despinitz* Péter, *Dethier* Károly, *Deutsch* Antal, *Dobóczy* Ignác, *Dratsey* Zsigmond, *Drechsler* Dávid, *Dudik* Beda, dr. *Duka* Tivadar, *Dunaszabályozási* társulat, *Dunavezse* községe, *Ebenhöch* Ferencz, *Ehrlich* Miksa, *Eperjes*, *Kálmán*, *Ertl* József, *Farkas* Gáspár, *Felföldy* Otmár, *Felsőmagyarországi* muzeum-egylet, *Fleischer* Adolf, *Fleischmann* Alajos, *Frater* Gyula, ifj. *Frei* Mihály, *Freising* Antónia, *Frestl* Ferencz, *Fülöpp* Gyula, *Galgóczy* István, *Geguss* Gusztáv, *Giczei* Samu, *Gózon* Imre, *Görcei* Petrarca-ünnepély rendező bizottsága, *Győri* káptalan, *Győr* városa, *Győrvidéki* gazdaság-egylet, *Gyuris* Lajos, *Halász* M., *Halász* Zoltán, *Hampel* Antal, dr. *Haynald* Lajos, *Hazslinszky* Márton, *Helczér* Adolf, *Helyes* István, *Henk* Antal, dr. *Henslmann* Imre, *Herlicska* Péter, *Holczweber* Henrik, ifj. *Horváth* Antal, *Huber* Béla, *Ibrányi* Lajos, *Jagodics* Pál, *Jendrassik* Ernő, *Jordán* tanár, dr. *Jókai* Géza, *Jósika-Podmaniczky* báróné, *József* főherceg, *Juhász* Gyula, *Kammerer* Ferencz, *Kankut* Mihály, *Károly* Henrikné, *Kenessey* János, *Király* Lajos, *Kircz* Berthold, *Klammer* Rudolf, *Kohárics* Károly, *Kosztka* Károly, *Kozel* István, *Krausz* Jakab, *Kreitzel* Lipót, *Krenner* Antal, *Krissán* György, *Kubinyi* Ágoston, *Kúndrády* Fülöp, *Ladányi* Károly, *Lády* József, *Lányi* János, *Lázár* Ede, *Lehoczky* János, *Lehoczky* Tivadar, *Lei* János, *Lekov*, b., *Leporisz* Sámuel, *Lerch* Péter, *Liszt* Ferencz, *Maar* Ignác, *Malardsz* Zsigmond, *Magyar* Gyula, *Majláth* Béla, *Majthényi* Imre, *Malagola* Károly gróf, *Mándy* Péter, *Márkus* Zsigmond, *Martanovics* plébános, *Mátéffy* Pál, *Mester* János, *Mikosevics* Lajos, *Milacker* Rudolf, *Moczkovczák* L., *Molnár* Lajos, *Müller* Mátyás, *Nádasdy* Ferencz gr., *Német* János, *Névtelenek*, Dr. *Novák* Sándor, *Nyakas* János, *Obermeyer* András, *Olentsik* József, *Orange* N., *Orczy* Elek b., *Ouvaroff* Alexis gr., *Pap* György, *Pap* Tóth Mihály, *Pejachevich* Nep. János gr., *Pentsch* János, *Pesti* timárczéli, *Pethő* Mihály, *Pfffer* Ignác, *Pöltzl* János, *Pulszky* Ferencz, *Radniczky* Károly, *Ráth* György, ifj. *Rech* Vilmos, *Redl* Károly, *Rehus* Mihály, *Réthy* László, *Ricardo* Sestán, Dr. *Rómer* Ferencz Flóris, *Rómer* Magdolna, Dr. *Rosenthal* Hugó, *Rózsa* Lajos, *Rómer* Ágost, *Sányi* István, *Schmidl* Arnold, *Schmidl* Adolf, *Sebesi* Ilona, *Seydel* Hugó, *Sigray* Lajos, *Simko* Károly, *P. Stupperberger* Carolina, *Szabó* Mózes, *Szász* Károly, *P. Szathmáry* Károly, *Széki* Péter, *Széless* Lajos, *Szentiványi* Márton, *Szilágyi* Sándor, *Szombathelyi* Győző, *Szontagh* Dániel, *Szuk* Lipót, *Takács* Gábor, dr. *Toldy* László, *Torda* György, *Tóth* Pál, *Török* János, *Trebits* Gyula, *Uminszky* Péter, *Vajda* Gábor, *Vesnás* Károly, *Veszprém* megye, *Violich* Károly, *Vitális* Mór, *Vitéz* János, *Vojnics* Dávid, *Weinberger* Ferencz, *Weiner* Sándor, *Weiss* János, *Wengler* Fanni, *Wolf* József, *Würger* Albert, *Zágrábi* káptalan, *Zalay* Horváth Ferencz, *Zatureczky* Károly, *Zichy* Ödön gr., *Zoltán* testvérek, *Zsitvay* Leo, *Zsolnay* Vilmos.

C) Rendezés.

Rendezés tekintetében az osztályszemélyzet évi működésének eredménye a következő:

Valamennyi növedék illető helyre beosztatott, vagyis a kőtárban a feliratos emlékek vakolatos téglaszámolyokra helyeztetve a nagy sorozatba beosztattak, míg az agyag művek, kőszobor-részletek stb. nagyobbára a kőtár első helyiségeiben felállított közép asztalokon lőnek elrakva. Az őskori, népvándorlási, római, ékszer, fegyver és vegyes tárgyak az illető termék gyűjteményeibe hozattak, a mennyiben t. i. a tárgyak kiállításra méltóknak mutatkoztak. A ki nem állított tárgyak az e célra berendezett lomtárban helyeztetek el.

A kellő elrendezést egyébiránt a kiállítási helyiség szűke is már tetemesen nehezíti, úgy, hogy például a Ráth- és Schiefner-féle bronzoknak egy kis része csakis a támlaszekrények alsó zárt fiókjaiban nyerhetett helyet. Különben e gyűjtemények nagyobb része, valamint az Egger-, Krausz-, Wolf-féle tárgyak könnyebb felismerhetés végett, a bevezetési folyószámon kívül még külön festékjelzéssel is el lettek látva.

Kiváló erélyt fejtett ki az osztály személyzete az *érmek* rendezésében, úgy, hogy a) a *görög* érmek, az igen csekély növedéket kivéve, már teljesen leirvák, a kiállítottak is véglegesen lajstromozvák s leirvák. Azonkívül az összes görög éremgyűjtemény *számjegyzéke* is elkészült.

b) A *rómaiak*, valamint a *byzanciaiak* szintén lajstromozvák, de a *köztársaságiak* valamint a *császáriak* egy része (Coh. I. és II. köt. fele.) s szintén a *byzanciaiak* is a *régrevíziót* még szükséglik. Pótlendő azonkívül a jelentékeny *succrescentia*, mely a szekrényfiókokban csak ideiglenes elrakást nyert. A félig rosz s hasznavehetetlen példányok a már meglevő doublett-gyűjteménybe szurandók és róluk *számjegyzék* készítenendő.

c) A *magyar* érmek rendezésében az osztály annyira előhaladt, hogy az 1875-ik évben már az *árpádkori* és a *vegyeskori* érmek *revíziójára* lehetett áttérni. Hasonló áll

d) az *erdélyi* érmek gyűjteményéről is, míg

e) a *külföldi* érmek csak részben dolgoztathattak föl, úgy, hogy azok másik részének rendezése, fektetése, meghatározása és leírása még hátra maradt.

Végre befejeztetett, a legutóbbi időkben érkezett két darab kivételével, az összes *főszötvény gyűjtemény* elrendezése. E rendezés, amennyiben azt a térbeli körülmények megengedték, szorosan időrendi rendszer szerint történt. A nagy folyosó bejáratánál el lettek helyezve a görög művészet legrégibb maradványai s így tovább haladva a legifjabbkori emlékek öntvényei a 8-ik számú teremben csoportosítottak. A múlt évben a bécsi közkiállításon szerzett *athenai* nagy gipsz-gyűjtemény, mely 116 számból és még sokkal több töredékből állott, február 27-től április 30-ig lett elrendezve; az *álló szobrok és dombornüves síremlékek* a folyosó hosszában, ellenben a *Parthenon* és a *Theseion* metopjai a folyosó falának felső részein lettek elhelyezve. Az emlékek legnagyobb része díszes feliratokat is kapott.

D) Könyvtár.

Ami az osztály szakkönyvtárát illeti, az év folytán erre kiváló gond fordított. Jelesen oly munkák szereztettek, melyek részben a már meglevők kiegészítéséül, részben pedig a felmerülő tudományos szükségletek kielégítésére szükségesek és nélkülözhetetlenek. Tekintetbe jött a régészet és érmészet minden ága: az *ősrégészet*, *klasszikai régészet* és a *lőzéporkori régészet*, szintűgy az *érmészet és heraldika* és a régi *geographia* nevezetesebb irodalmi termékei, az erre megszavazott budget erejéhez képest arányos mennyiségben lőnek megszerezve. — Az egész könyvgyarapodás 110 kötet, melyekért egészben 704 frt. 48 kr. adatott ki.

A használhatóság könnyítése, valamint maguknak a műveknek nagyobb megkímélése végett az idei s részben a tavalyi (1873. és 1874.) szerzemények, összesen 420 kötet, czélszerűen bekötettek s erre 325 frt 85 kr fordított.

Rendezés tekintetében pedig a könyvtár, miután számára a dolgozó teremben emeletes galléria állíttatott fel, valahára oly elhelyezést nyert, mely e szellemi kincsnek könnyű és kényelmes felhasználását lehetségessé teszi. Az azelőtt több helyt elszórtan csoportosított könyvek most tömegesítve lőnek; ámbár a szakszerű felállítás ez idő szerint még nem volt lehetségessé. A könyvek ugyanis akként lettek elhelyezve, hogy a Bergmann-féle könyvtárhoz folytatólagosan hozzacsatoltattak az újabb szerzemények, míg a legrégebbi, a Széchényi-féle szakkönyvtár egészen elkülöníttetett, hogy a róla készült lajstrom a másik két könyvtár végleges rendezéseig felhasználható legyen. Tervben van a szakszerű felállítás, mely abban álland, hogy a könyvtár egyes *szakágak* szerint fog csoportosíttatni, ami azonban csak a jövő évek teendőjeül marad. Valamennyi könyv lajstromozva, s külön jegyzékszámval van el látva. A lajstrom *cédula-lajstromból* áll, mely alkalmas tokokba betűrendileg helyezve, a könyv szerzője, megjelenési helye és ideje, valamint könyvtári helye iránt azonnal eligazít. A Széchényi-féle könyveknek külön lajstromuk van, mely úgy maguk a könyvek, valamint azok helye iránt azonnal gyors áttekintést nyújt.

III.

Ügyvitel.

Az év folytán a levelezési szám 286 darab, a nyugtatványozott számláké 198, összesen tehát 484 ügydarab. Ezek részint *jelentések és levelezések*, részint *téritvények, számla- és nyugta-láttamozások*. Registrálási tekintetben azon eljárás állapíttatott meg, hogy a jelentéseket és levelezéseket feltűntető jegyzőkönyv egészen elkülöníttetett a számla- és nyugta-láttamozást kimutató jegyzőkönyvtől.

Az osztály részéről rendes *havi kimutatások* nyújtattak be az igazgatóságnak, melyek az osztály gyarapodását és munkálkodását megbízható pontossággal és részletezéssel jelezték. Azokon kívül előterjesztettek *alkalmi részleges jelentések* az időközben beérkezett és az osztályban szakszerűleg átvizsgált s illetőleg az osztály hason készletével egybevetett nagyobb és kisebb éremleletekről, így a *benetini, újfalusi, monói, sajgói, egyetemi*, (budapesti), *martonosi, seregélyi és Pintér Mária-féle* leletekről; szintűgy véleményes előterjesztések az Egger-, Dobóczy-, Nagy- és Antonian Simon-féle csereajánlatokra nézve. Beküldettek továbbá a n. m. miniszterium által bekívánt s az 1871-ik évi számadáshoz

szükségelt jegyzék-kivonatok, azonkép a Plank-, Marosi-, Könyöki-, Schablik- és Ráth-féle jegyzékek. Kimerítő előterjesztést adott az osztály a *lerajzoló lajstromra* (catalog raisonné) és a dolgozó terem berendezésére nézve.

Egyébiránt a levelezés leghivebben tanuskodik a buzgalomról, melylyel az osztály személyzete a muzeumi érdekek gyarapításán fáradozott. Szem előtt tartva, hogy csak utánjárás mellett szaporíthatni e kincseket, nem kimélt fáradságot azon műkincsek és régiségek megszerzése végett, melyekről a hírlapok vagy magántudósítások útján értesült. — Így irt római és középkori kövek ügyében Horváth Antalnak Pécsre, Könyöki Józsefnek Pozsonyba, Müller Alfrédnek Magyar-Óvárra, Károly János esperestnek Téténybe, Várady József udvari tanácsosnak Pátyra, Wachsmann Jánosnak Devecserre, a községi tanácsnak Dunavecserre, Kemény Istvánnak, Kemény Annának, Latisz Jakabnak és Huszár Károlynak Budára, Frummer Antalnak Boros-Jenőre, Vladár Lajosnak Biára, báró Lekownak és a plébánia hivatalnak Nagy-Vázsonyba, gr. Festetich György jószágigazgatóságának Csáktornyára, dr. Vásárhelyinek Paksra, Aczél Péternek Aradra, Müller Mátyásnak Tüllányra, Lipp Vilmosnak Szombathelyre, Höke Lajosnak és Nagy Jánosnak Duna-Földvárira, Maár Ignácznak, Szitányi Matildnak, Szász Károlynak és Janicsáry földbirtokosnak Dunapentelére, a megyei közönségnek Veszprémbe, a plébánia-hivatalnak Kilitire, Balogh Jánosnak Nemes-Vidorra, Milacker Magdolnának Buda-Ujlakra, a községi tanácsnak Adonyra, Szieberth Lothárnak Érdre, a Dunaszabályozási Társulatnak Budapestre stb. De hasonló módon érintkezett egyéb régiségek és kiválóan régi érmek ügyében is hazánk több gyűjtőjével, valamint értésére esvén, hogy tényleg nagyobb ásatások vannak folyamatban, avagy közeli kilátásba helyezve, azonnal irt az osztály az ilyen helyeken netalán előkerülendő régiségek érdekében. Névszerint fölkerlte a fővárosi építkezési tanácsot, hogy a budai bécsi-kapu tervezett lebontása alkalmával netalán előkerülő régiségekre gond fordíttassék. Ép ugy fordult a dunaszabályozási társulathoz is, kérve, hogy megnyitott vízmunkálatainál esetleges leletekre is ügyeltessen.

Élénken foglalkozott továbbá az osztály, a külföld e tekintetbeni példaadása által ösztönöztetve, az eszmével: egy középkori keresztény muzeumot létesíteni s ez eszme érdekében többrendbeli hivatalos felszólításokat intézett egyesekhez, kiknek hozzájárulásával az eszmét valamiképen foganatosítani lehetne. Így például felkérletett Pintér Endre premontrei rendű kanonok, hogy a keszthelyi plébánia lépcsőházában levő faangyalokat szerezné meg a nemzeti muzeum számára. Hasonlólag felkérletett Svastics Károly apát-lelkész is, hogy az egyházában levő régi faszenteket küldené meg stb. Egyébiránt élő szóval alkalmilag még több történt.

Végre a muzeum anyagi érdekei megóvása tekintetéből több ízben fordult osztályunk a cs. k. első Dunagőzhajózási Társulat igazgatóságához, hogy a pécsi, pentelei, földvári stb. köveket szállíttassa fel ingyen, ami e megkeresés folytán azután meg is történt.

És így a levelezés tényleg igazolja, hogy az osztály tisztviselői hivatalos gondjaikkal és fáradozásaikkal nem egyedül az előttük fekvő napiteendőkre szorítkoztak, hanem hogy kiterjesztették azt lelkiismeretes körültekintéssel mindama távolabbi körben fekvő ügyjelenségekre is, melyek az osztály érdekét, hasznát, felvirágzását közvetlenül vagy közvetve, de tényleg érinték.

IV.

Személyzetiek.

Az osztály munkálkodó személyzete: három *tisztviselő*, két *szolga* s változó számban, rendkívüli minőségben néhány *díjnok*. A munkafelosztás akként van megállapítva, hogy az *osztályőr* a régiségtár összes ügyeire terjeszti ki figyelmét, vezeti az összes ügykezelést, érintkezik az osztály érdekében úgy az igazgatósággal, mint a külső hivatalos közegekkel és magánfelekkel, szóval *administratív* tekintetben ő teszi meg mindazon intézkedést, melyek az osztály érdekében kívánatosaknak, előnyöseknek, szükségeseknek mutatkoznak. A *segédőr* az érmek, valamint a gypszek rendezését végzi s az ő felügyelete alatt működnek az éremrendező díjnokok is, míg a harmadik tisztviselő a levelezéssel, a napló és a jegyzőkönyv vezetésével, valamint az irattár kezelésével van megbízva. Különben a rendezési munkálatokban, amennyiben a fenttérített specialis foglalkozásuk megengedi, a tisztviselők is tevékeny részt vesznek.

A díjnokok száma a múlt év kezdetén *hat* volt ¹⁾, kikhez január 17-e óta a szakkönyvtár rendezésére a *hetedik* is járult. ²⁾ Év közben közülök többen eltávoztván, ³⁾ végre is csak kettővel folytatott a rendes munkálkodás.

A távozók helye pedig azért nem pótoltatott újabb egyénnel, minthogy a rendezési munkálatok márczius—július hónapokon át (július hó bezárólag) nemcsak a délelőtti (9—1), hanem a délutáni órákban is (2—5) folytatattván, a díjnokokra engedélyezett évi költség teljesen fel lőn fogyasztva.

A díjnokok, — a könyvtár rendezésével és catalogizálásával megbízottat kivéve — valamennyien érmek rendezésével, leletek átvizsgálásával s jegyzékbe vételével voltak elfoglalva, és pedig a *görög* érmek rendezésével Zima Vazul, a *római és byzancziai* érmek rendezésével Orthmayr István, a *magyar és erdélyi* személy- és emlék-érmek rendezésével Glosz Miksa és Petricsko Jenő, míg a *külföldiekével* Czirbusz Géza és Lovcsányi Alajos.

Az általuk megvizsgált és jegyzékbe foglalt nagyobb leletek a *monói*, a *jászfalusi*, a *sajgói*, a *szalai*, a *hódmezővásárhelyi*, a *tergovistyi*, a *zalkóczi* és a *giládi*, melyek összesen 4591 db *írmec* foglaltak magukban. ⁴⁾

De az osztály személyzetének eme hivatalos működése mellett felemlítendő annak *irodalmi* és *szaktudományos* ténykedése is, melylyel az intézet által képviselt hazai szakma fejlesztésén tőle telhetőleg lendíteni igyekezett.

Ezt kettős uton vélte elérhetni: *tanulmány* és *irodalom* útján.

Tudvalevő dolog, hogy a muzeumi régiségtárlat műkincsei még nem tekinthetők *végleg* rendezetteknek. Ehhez évek tanulmánya és tapasztalata kívántatik, annyival inkább, mivel a közös szabály megállapítását a mindenütt váratlanul felmerülő kivételek, sajtászerűségek, eltérések ez idő szerint még lehetetlenítik. Egyedül az *összehasonlító mód-*

¹⁾ U. m. Petricsko Jenő, Glosz Miksa, Czirbusz Géza, Lovcsányi Alajos, Zima Vazul és Orthmayr István.

²⁾ T. i. Malatinszky János, kit távozása után jul. 22-én Gerevics Emil váltott föl.

³⁾ Glosz Miksa Nagy-Szebenbe tanárhelyettesnek nevezetvén ki, márczius 27-én hagyta el az osztályt. Követte őt apr. 28-án Orthmayr István, káikaránsebesi elsőfolyamodású törvényszékhez kapott miniszteriális kinevezést. Majd jul. 19. Malatinszky János távozott, augusztus hóban Petricsko Jenő, sept. 12-én Lovcsányi Alajos s végre oct. 7-én Czirbusz Géza.

⁴⁾ Ami a szolgálakat illeti, Molnár Viktor és Krizsán Sándor teljes buzgalommal végzik teendőiket, melyek az év folytán a külső felszerelések és a nagyszámú szerzemények, főleg azonban a gypszek rendezése folytán kétszeresítve voltak, úgy hogy a délutáni nemhivatalos időt is fel kellett használniok.

szer, mely még minden tudományágban egykép czélszerűnek és eredményezőnek bizonyult, fog legsikeresebben célhoz vezetni. Legalább a tapasztalt paläontolog és archaeolog meg van erről győződve, amint azt másrészt a philolog és az ethnograf is már régen kétségtelennek hirdeti. A régész szemében tehát a comparativ módszer főfontosságú s a mely örnek tára készlete szíven fekszik, az nyilván nem fogja magát azon fáradság alól kivonni, mely az idegen muzeumok felkeresésével és tanulmányozásával összefügg.

E nézpontból kiindulva kereste fel Rómer muzeumi ör és hazai régiségszakmánk ezen fáradhatatlan, szerencsés művelője, 1874-ben augusztus és szeptember hónapokban az észak-európai muzeumokat, kutatva azokban az obsidiának és bronzok mindazon jelleg-sajátságait, melyek saját hazai hasonkészleteink jelleg-sajátságaival közösek, vagy ezek kölcsönös átmenetelét képezik. Különböző tudományos utazásának eredményét itt tüzetesebben kiemelni nem szükséges, miután érdemes tudósunk azt kevéssel visszatérte után a magy. tud. Akadémia 1874. nov. 2-iki ülésén előterjesztette s azóta nyomtatásban is közzétette. ¹⁾ Csak azt akarjuk itt hozzátenni, hogy a régiségtárunkban hangzó, de abból kulturális és nemzeti életünk minden pházisára is kiható kérdés derék osztályörünk ezen útja folytán oly kedvező közeli megoldásnak néz elé, mely arra nézve kétségtelenül epochát fog képezni. Az ő buzgólkodásának köszönhetjük ugyanis, hogy a *Congrès international d' Anthropologie et d' Archéologie préhistoriques* 1876-ban fővárosunkban tartandja nagyhorderejű összejövetelét.

Rómer visszatérte után dr. Hampel József muzeumi segédör a kormány küldetéséből Olaszországba indult az ottani muzeumokat, építészeti és képzőművészeti antik műemlékeket tanulmányozandó, de egyúttal az ott honos administratív rendszerrel és főleg a lelet-kezelésre vonatkozó eljárással is megismerkedendő. Célja volt tanulmányait úgy Felső-, mint Közép- és Alsó-Olaszországra és Sziciliára kiterjeszteni s tekintve a fiatal tudós rendkívüli előszeretétét szakmája iránt, kétségtelen, hogy hazai szaktudományunk s muzeumi ügykezelésünk e kiküldetéséből csakhamar a legjobb hasznot nyerendi.

Irodalmilag pedig az osztály személyzete töle telhetőleg igyekezett a hazai régiségeket ismertetni, azok iránt érzéket és kedvet ébreszteni a nagyobb közönségben. E végből több ízben hirdette a muzeumi műtárgyak gyarapodását, és igyekezett az azok iránt ápolandó hazafias érzületet a napilapokban közzétett egyes rövidebb jelentések, cikkek, felszólalások által felkölteni. Másrészt azonban magának a hazai régiség-tudománynak ügyén a szaklapokban, de önállóan is közrebocsátott dolgozatai által törekedett lendíteni. Így például Rómer Flóris, a muzeum római kör régiségeire vonatkozó *Desjardins*-féle munkát ²⁾ nemcsak hogy a magyar tudományos közönség számára magyarította, de az eredeti francia kiadást tetemesen pótolta, a kövek olvasását és magyarázatát javította, igazította, térképet is csatolva hozzá, ³⁾ ami nyilván csak igen nagy fáradság és munka mel-

¹⁾ »Jelentés az északi tartományokba tett tudományos kirándulásról.« Közzétéve az »Archaeologiai Értesítő« 1875. jan., febr. és márcz. számaiban. (IX. évf. 1. 2. 3. sz.)

²⁾ Monuments épigraphiques du Musée national Hongrois, dessinés et expliqués par Ernest Desjardins publiés par Ordre de M. le Ministre des Cultes et de l' Instruction publique roy. de Hongrie et par les soins de Dom Flóris Rómer. Buda-Pest. Imprimerie de l' Université Royale Hongroise. Albertotypie d' Alexandre Beszédes MDCCCLXXIII. 140 lap. — LV. tábla.

³⁾ A magyar nemzeti muzeum római feliratos emlékei. Desjardins Ernő francia szövegét a vallás és közoktatásügyi magyar kir. miniszter meghagyásából magyarította, bővítette és külön pótlékkal kiegészítette dr. Rómer Flóris. Az Albertotypiai táblák Beszédes Sándortól valók LVI. táblával és egy térképpel. Budapest MDCCCLXXIII. Nyomatott a m. k. egy. könyvnyomdában. Kapható Budapesten a m. n. muzeum irodájában és a m. k. egyet. könyvnyomdában. 202 lap.

lett történhetett. Azon kívül sajtó alá rendezte a *hazai régi falfestményekről* szóló munkáját, mely az Akadémia kiadásában, mint a Monumenták III-ik kötete jelent meg és monumentális mű. ¹⁾ — Hampel József az osztály háromévi történetét (1871—73), valamint a főszoftvények gyűjteményének szakcatalogusát készítette el, ámbár e munkák ez idő szerint csak kéziratban vannak meg. Ugyanő nyilvános előadást is tartott az egyetemi ifjuság olvasó körének a muzeumi főszoftvényekről. E sorok írója pedig az *Archaeologiai Értesítőben* adott közleményeket a muzeum érem- és régiségosztályából ²⁾, valamint közrebocsátott az »*Archaeologiai Közlemények*« legutóbbi füzetében ³⁾ egy behatóbb tanulmányt ily címen: »*Dácia feliratos emlékei és térképe Mommsen kiadásában.*« Ugyanitt lőn Czirbusz Géza, a muzeumban alkalmazott dijnok által a „monói nagy éremlelet“ közzétéve. ⁴⁾

V.

Az osztály látogatása.

Az osztály, a főszoftvények fölállítása miatt, nem nyitathatott meg a nagyobb közönség számára márczius 15-én, amint ez rendesen történni szokott, hanem csak april 10-én. Ezen időtől fogva a látogatási idő nov. hó 15-ig terjedt. Hetenként kétszer volt nyitva, tudniillik kedden és pénteken, reggeli 9 órától déli 1 óráig. Ezelőtt minden 3-ik vasárnapon is kinyitattott, de ez, vasárnap most már az ujon alapított iparmuzeum levén nyitva, ez évtől fogva be lőn szüntetve. Egyébiránt a nyilvános napokon kívül az osztály termei naponként is nyitva állanak 12—1-ig azok számára, kik mint idegenek a fővárosba jönnek s kincseinket megsemlélni óhajtják. Rendkívüli alkalmakkor, midőn a vidékről többen látogatják a fővárost, az osztály szintén hozzáférhetővé tétetett, így sz. István király napján, augusztus 20-án, mely nem nyilvános napra (csütörtök) esett, a régiségtár nemcsak a délelőtti, de a délutáni órákban is nyitva állott. Hasonló történt három napon keresztül, midőn a hazai népnevelők és tanítók, valamint a vasút- és távirda-hivatalnokok általános egylete fővárosunkban rendes nagygyűléseiket tarták.

Ami az osztály látogatását illeti, lehető gondos számlálás után a következő eredményt mutathatni föl:

Aprilis	hóban	.	3924	egyén.	
Május	„	.	5344	„	
Junius	„	.	4710	„	
Julius	„	.	4496	„	
Augusztus	„	.	8281	„	mely nagy szám szt. István napjából magyarázandó.
Szeptember	„	.	5006	„	
Október	„	.	4442	„	
November	„	.	1662	„	
Összesen tehát		.	37865	egyén.	

¹⁾ Régi falképek Magyarországon. Irta dr. Rómer Flóris, XIII. többnyire színezett képtáblával és LXXVII. fametszvénynyel. Budapest, 1874. (Magyarországi régészeti emlékek, kiadja a m. t. Akadémiának archaeologiai bizottsága. III. köt. I. rész.)

²⁾ L. III. IV. V. IX. X. és XI-ik számokat.

³⁾ IX. köt. II. füzetében 63—89 ll.

⁴⁾ U. o. 37—56 ll.

VI.

K I A D Á S O K.

Az osztály évi kiadásai *kivételképen* igen jelentékenyen fölülmulták a kiszabott dotatiót, nevezetesen a *szerezmények* háromszorosan is felülmulták a szerzési alapot, mely 5000 forintból áll. Oka ez abnormalis körülménynek, hogy az osztály javára oly beruházások történtek, melyek az évi budget tételei között úgy sem fordulnak elő. Ilyenek nevezetesen a dolgozó teremnek és az oldalfolyosónak több ezerre rugó költséges átalakítása, berendezése és felszerelése, valamint a nagy fűszöntvény-gyűjteménynek ujonvaló rendezéséből előállott rendkívüli kiadások. E kiadások egyébiránt külön miniszterialis engedélyezés mellett lettek fedezve. Ami pedig a gyűjtemény szaporítását illeti, meg kell jegyeznünk, hogy tényleg a kiadások az 5000 forintnyi dotatiót fölül nem multák, mert e tekintetben a kiadási többlet, t. i. 8468 frt a jövő évi dotationalis budgetre csakis előjegyezte-tett. Ez az osztály passiváját képezi tehát, melyet kikerülni nem lehetett, mert ha az intézet a vételre megkinált nevezetes tárgyakat kezeiből kiereszti, azokhoz később vagy pen nem, vagy csak még magasb árakon juthatott volna.

Egészben az osztály kiadásait, nagyobb tételekre csoportosítva, ekként tüntet-hetjük fel :

I. Személyi kiadások :

1. Tisztviselők évi fizetése	2900 frt — kr.
2. Díjnokok évi díja volt	1951 frt 58 kr.
3. Szolgák évi bére	822 frt — —
4. Az osztályban alkalmazott örökre (invali- dusok) költött évi bér	150 frt — —

Tárgyi kiadások :

a) Szerezményekre :

5. Régiséggyűjteményre	12,148 frt 59 kr.
6. Fűszöntvénygyűjteményre	1320 frt — —
7. Könyvtárra	704 frt 48 kr.
8. Könyvkötőre	325 frt 85 kr.

b) Butorzási s rokonkiadások :

9. Asztalos-munkákra	4130 frt — —
10. Lakatos-munkákra	81 frt 50 kr.
11. Kőművesi munkákra	187 frt — —
12. Mázoló munkára	203 frt — —
13. Ötvösmunkákra	141 frt 45 kr.

c) Vegyes kiadások :

14. Irodai költségek	84 frt 29 kr.
15. Posta- és fuvarbér	268 frt 61 kr.
16. Formatorre	330 frt — —
17. Apróságokra adatott	25 frt — —

Összesen : 26,007 frt 59 kr.

VII.

L e l e t j e g y z é k.

Végre registráljuk itt azon leleteket, melyek az évi gyarapodásban tudomásunkra jutottak, és hogy némi rendszert kövessünk, adjuk itt a) az *agyagneműek*, b) a *kőtárgyak*, c) a *fa-, csiga-, ólom- csonttárgyak*, d) a *vastárgyak*, e) a *bronz- és réztárgyak*, f) *arany-, ezüstitárgyak*, és g) az *érmek* lelhelyeinek jegyzékét. A lelhelyeket betűrendben soroljuk fel, hozzácsatolva a hazafias beküldők neveit is. Megjegyezzük mindazonáltal, hogy ezen lajstromba csakis azon leletek foglalvák be, *amelyek a muzeum tulajdonába mentek át*, nem pedig egyszersmind azon leletek is, melyek *megvizsgálás* végett lettek beküldve. A feliratos kövek közlésénél Römer Flóris s illetőleg Mommsen szövegét és olvasását tartottuk szem előtt.

a) AGYAGNEMŰEK.

1. *Bécsben*, a es. k. istállók és az »uj várkapu« közti téren (glacis) az új muzeum-épület alapfalainak ásásakor egy durva, fekete agyag ivóserleg találtatott. Beküldte: *Bubics Zsigmond* apát.

2. *Budapesten*, a budai főgymnasium épülete alapjának ásásakor 1) egy feketés színű agyagkorsócska eltört csőrrel. 2) eltört terra-cotta, sz. Kristófot ábrázolva. Beküldte: *Violich Károly*.

3. *Hevesmegyében* a Sashalomtól Csányig vezető útsánczokban egy fekete agyagú öblöny. Beküldte *Vitális Mór*.

4. *A jászberényi földvárban* egy hosszúdad ivóserleg finom, égetett agyagból, ólom fedéllel és rézalj foglalattal s dombor képekkel: SOL. 1593. jobbra menő koronás alak, egyik kezében napot, másikban pálczát tartva; lábánál oroszlán és három fa. — 'VENUS' 1593. Venus jobbra haladva, egyik kezében égő sziv, másikban nyilak. Mellette Ámor íjjal s mögötte fa. — IV . . PIT—E—R, a sisakos Jupiter balra tekintve, jobbában kard, lábainál íjas Ámor és hal. Beküldte *Giczei Samu*.

5. *Maros-Portón*, Erdélyben 2 db pisquit alakú római padolati mozaik-tégla Beküldte: *Kúnváry Fülöp*.

6. *Mohorán*, (Nógrádmegyében) Beniczky Mihály birtokán 23 db edénytöredék. Beküldte: *Baloghy Dezső*.

7. *Monostori* határban, Baranyamegyében, a vasút vonalán egy fekete agyagú barbar edény kitört szélekkel és 2 czifrázott apró barbar agyagedény-töredék. Beküldte: *Schmidt Adolf*.

8. *Ó-Szőnyön* (Bregetium.) 1. római falkarczolat, vörös talajon egy négy lábú, farkkal bíró állatot (őz?) ábrázolva. 2. római falkarczolat, vörös talajon ágas szarvast ábrázolva. 3. római falkarczolat. vörös talajon egy, már csak hátsó részében látható nyerges lovat ábrázolva. 4. római falkarczolat, vörös talajon több ügyetlen sgraphitot láttatva s többi közt e szavakat is: PIETAS, alatta VALEN. 5. római falfestmény-töredék. 6. római vörös vakolat-töredék (a házmennyezetéről). 7. római téglatöredék e bélyeggel: LVPICINI RB. 8. római padlat-öntvény. 9. római falfestmény-töredék faágat ábrázolva. 10. Terracotta-töredékek (15 db.) 11. Égetetlen agyag-karika, agyaggomb átlyukasztva. (3 db.) 12. római kulcs-töredék (kulcsfej) és 2 db. bronz szögféle. — Beküldte a m. nemzeti muzeum megbízásából *Kosztika Károly* főmérnök.

9. *Ó-Szönyön.* (Bregetium.) Római talapzati mozaik. Beküldte *dr. Jókai Géza.*

10. *Pakson* a Botthyán-sáncz alatti Duna-szigeten egy 45 cm. hosszú, 31 cm. széles és 7 cm. vastag római téglá. — Beküldte *dr. Novák Sándor.*

11. *Pakson* az imsói átvágásban a Duna medrében létező romok között egy 41·3 cm. hosszú, 27·2 cm. széles és 6 cm. vastag római téglá e bélyeggel: AQLVPO ORD. — Beküldte *dr. Novák Sándor.*

12. *Sövényházán,* (Csongrádmegyében) 6 db. barbár agyagedény. Az egyik egy meglehetősen szabályos csupor 8·5 cm. kerek szájjöblönnyel, egy 7 cm. nyi lefelé szélesbbé váló köcsök-nyakkal, hirtelen kihasaló oldalzattal s alig 4 cm. tevő kerek talapzattal. A nyak körzetét igen apró s részben kitört fülecskék veszik körül, míg a hasas oldalzatot 3 apró csücsök díszíti. Az edény teljes magassága 16 cm. — Hasonló ehhez egy ugyanoly magasságú, de tágasb fazék alakú edény, rövidebb nyakkal, arányosabb oldalfalazattal s azon 3 db csücsökkel, a nyakaljon pedig 2 nagyobb lyukas füllel. Az edény szájjöblének átmérője 11·5 cm. A kerek aljé 5·5 cm. Feltűnő egy nagyobb edénytöredék 1–3·5 cm. nyi vastag falazattal. A mennyire a töredék sejteti, ez egy csutóra-féle edényt képezett függélyesen egymásra álló lyukas-fülekkel a szijzsineg befogadására. A töredék belső ürének átmérője 17 cm. — Az ötödik tárgy egy apró, közönségesen előforduló csuporka, magasra felnyúló, széles füllel. Az edényke magassága 5 cm., szájjöblének átmérője 4·5 cm.; fülének nagysága 5 cm. — A hatodik tárgy egy átlyukasztott agyag-golyócska. — Beküldte *Zovcsák János.*

13. *Pest-rákosi országuton,* annak elkészítése alkalmával egy nagy halotti agyag-urna kitört szélllel. Beküldte: *Lei János.*

14. *Szent-Lőrinczen* (Baranyamegyében) több római éremmel egy agyag-kanál töredéke. Beküldte: *Henk Antal.*

15. *Villányon* őskori agyagcsészék, és pedig 1 eltört agyagcsésze vonaldíszszel és csücsök-füllel; hasonló szarvas-fülekkel; apróbb füles bögre karcz-díszszel; 1 kis fülű agyagcsésze és 1 vas sarkantyú reczés tarajjal. — Beküldte *Müller Máttyás.*

b) KÖTÁRGYAK.

16. *Budapesten* a Margitsziget fölött a »Mars« gép által kikotortattak:

1) római harántozott talaptégla.

2) római feliratos kő:

1. AVREL||

3. MVS V

Azaz: Aurelius Maximus

2. MAXI

4. | E^G II

Veteranus legionis II-dae

3) római feliratos kő:

1. HER · CVLI · AVGC

Azaz: Herculi Augustorum.

2. AVREL · FIRMINVS

Aurelius Firminus Praefectus

3. PRE·F · LEG · II ADI EX

Legionis II-dae Adjutricis ex

4. PRO·T · V · S · L · M · IMPP.

protectore. Votum solvit lubens

5. DNIOCLETIANO III.

merito. Imperantibus Dominis

6. ET MAXIMIANO ·

Nostris Diocletiano III. et Maxi-

7. AVGG · CO · S · S

miano, Augustis Consulibus.

4) római feliratos kő:

1. COS	5. · IALIS · C	Azaz: Consentibus Jovi
2. I O M	6. IV	Optimo Maximo
3. GEN	7. · PC	Geniatus Martialis
4. VS · MAR		

5) római feliratos kő:

1. ∪ VLI · AMPI	4. INVS LEG · AV	Azaz: Herculi Ampliator I.
2. I · PATRI	5. ∩ · ∪ V	Patrio Suetris. Sabi-
3. IVS · S		nus Legatus Aug....

Beküldte a *dunaszabályozási társulat*.

17. *Duna-Pentelén* egy főtöredék. Beküldte *Maár Ignác*.

18. *Duna-Pentelén* római kő, edénynyel és szőlővenyigékkal. Magas. 1·17, széles. 0·94. Beküldte *Pfeffer Ignác*.

19. *Duna-Pentelén* egy római feliratos kő:

1. DEO AETER	5. Æ · AVG M A ·
2. No PRO SAL · D	6. RELI CoS MVS PR
3. N · SEV	7. SIA SPODILLAS NARS
4. OF · AVG T	

Beküldte: *Maár Ignác*.

20. *Duna-Pentelén*, Farkas Gáspár szőlőjében egy koporsótábla-töredék.

1. D · M · AVR · SALLVMAS VET	Azaz: Diis Marcus Aurelius Sal-
2. EX TESSR · COH (X) IEMES DOMO	lumas Veter Manibus ex
3. IEMESA · ANNOS · VIX · LXXXII VIVO	Tesserario Cohortis Millia-
4. SIBI · E · AVRELIAE MAT PV T III	riae Hemesenorum, Domo
5. QVONDAM CONI	Hemesa, Annos vixit LXXXII.
6. SVBTE P PIV ?	vivo sibi, et Aureliae Matri...
7. S II	quondam conjugi subter...

Beküldte: *Farkas Gáspár*.

21. *Duna-Pentelén*, feliratos római kő:

1. I · O · M	Azaz: Jovi Optimo Maximo. Pro Salute
2. PRO S · IMP M AVR AT	Imperatoris Marci Aurelii Antonini
3. PII AVG ET GENIO	Pii Augusti et Genio Cohortis Milli-
4. COH (X) HEM AN	ariae Hemesenorum Antoniniana
5. NINIANAE · T CL	Titus Claudius Proculus Beneficiarius
6. PROCVS BEF COS	consularis Legionis II-dae Adjutricis
7. LECIONIS II AD	Piae Fidelis Antoniniana
8. PI · EID ANTONIN	Imperatore Antonino IIII-tum et Caelio Balbino
9. IMP ATON IIII ET CAEL · BALBI TC.	iterum Consulibus.

Szerzemény a m. n. muzeum költségén.

22. *Duna-Pentelén* egy váluzott, felirás nélküli oszlo töredék. Beküldte: *Szász Károly*.

23. *Duna-Pentelén* az u. n. Öreg-hegyen Janeski szőlőjében egy római feliratos kő:

1. NAEO AG	4. IAG · VETT	Azaz: Dianae Augustae pro salute.
2. RO SANTE DI	5. H (X) IEME	Domini Nostri Imperatoris Alex-
3. P ALEXAN	6. NORVM ·	andri Augusti Vetterani cohortis Millia-
7. S · L · M ·		riae Hemesenorum. Votum solverunt libentes merito.

Beküldte: Szász Károly.

24. *Duna-Pentelén* római feliratos kő:

1. I O M BARSEMIS ABBEI
2. DECA FIRMA
3. KATAFRACTARIA
4. EX NUMERO HOS
5. RORVORVM MAC
6. COH (X) IEMES
7. ND GARRI ET
8. AVR IVLIA CONIVX

Azaz: Jovi Optimo Maximo Barsemis Abbei Decurio Ala Firma Katafractaria ex numero Hosroruorum Magister Cohortis Milliariae Hemesenorum ND? Garris et Aurelia Julia conjux ejus votum solvit libens merito. Aurelia Thicimim et Aurelia Salia et filia sua? Barsimia Tit. dedicaverunt cum supra scriptis.

(sic) 9. FLVS V · S · L · M

10. AVRELIA THICIMIM
11. ET AVRELIA SALIA ET
12. FILIAS BARSIMIA TIT
13. DECSS

Szerzemény a n. muzeum költségén.

25. *Duna-Pentelén* a mehádiai dülön egy római feliratos kő:

1. DEO	2. SOLI	3. SOCIO

Beküldte: Weiss János.

26. *Duna-Pentelén* egy római feliratos kő:

1. CVLMINAR.	3. LANVS
2. (AVR) HERCV	4. EQ COHX
5. HEM	

Beküldte: Rehus Mihály.

27. *Dunavecse*n.

1) Mértöld-jelző.

1. IMP · CAES · M · IVL · PHILIPPO	Azaz: Imperatori Caesari Marco Julio
2. P · F · INVICTO · AVG · PON	Philippo Pio Felici Invicto Augus-
3. TIFICI · MAXIMO · TRIB	to Pontifici Maximo Tribuniciae
4. POTES COS PATRI	potestatis Consuli Patri Patriae
5. PATRIÆ COS ET	Proconsuli; et Marco Julio Philip-
6. M · IVL · PHILIPPO · NOBI	po Nobilissimo Caesari filio Augusti
7. LISSIMO · CAES N FILIO	nostri; et Marciae Otaciliae Severae
8. AVG N · ET · MARCIAE	Sanctissimae Augusti nostri conjugi
9. OTACIL E · SEVERAE	Augusti nostri matri castrorum exer-
10. SANCTISSIMAE AVG · N	citus ab Aquineo mille passus LV.
11. CONIVGI AVG N MATRI	
12. CASTRORVM EXERCITVS	
13. AB AQ	
14. MP LV.	

2) Hasonló:

1. ÆS N C AVG	5. AV
2. AECAL(E)(A . . . ATS AVG	6. C P A
3. ~~~~~ AL O I	7. TRIP POTES
4. VPA MAXIMVS NI	8. AB AQ XXXX

3) Feliratos római emléktábla.

Beküldte: *Dunavecse községe*.

28. *Halgócson*, Szepes megyében, az ottani barlangban 10"-nyi stalagnitban, egy 7 cm. hosszú kovakés. Beküldte *Badányi Máttyás*.

29. *Margitszigeten*, (Budapest) a b. Szűz temploma helyén 1) egy feliratos kő:

1. I O N	3. SVRIAT · REV	Azaz: Jovi Optimo Maximo ab expeditione Sy
2. ABEXPED	4. RSVS · V · S · L · A	riaca reversus. Votum solvit libens animo.

2) Továbbá régi cserepek és egy vaskard. Beküldte *József főherceg*.

30. *Mohorán*, (Nógrádmegyében) Beniczky Mihály birtokán 1) egy db átlukasztott apró kövecske s 2 db másik kövecske. 2) egy db emberi műnek látszó kőpenge. — Beküldte *Baloghy Dezső*.

31. *Néverén*, Barsmegyében, egy 9·5 cm. hosszú kővéssü. Beküldte *Conlegner József* földbirtokos.

32. *Ó-Budán* egy feliratos római kő:

1. SILVAN	3. MASVETVS	Azaz: Silvano Domestico Mansuetus
2. DOMESTIC	4. V · S · L · M	votum solvit libens merito.
- Beküldte ifj. *Frei Mihály*.

33. *Ó-Budán*, Kreutzerl Lipót szőlőjében. 1) római feliratos kő:

1. TERRE M	4. M ₁ L · LEG ·	Azaz: Terrae Matri Aurelius Dro-
2. ATRI · Æ	5. II AD P F · S	les Miles legionis II-dae adjut-
3. DROLES	6. E VE RIAE	ricis piae fidelis Severianae vo-
	7. V · S · L · M	tum solvit libens merito.

2) Papp György nyár-utcza háza helyén egy római feliratos kő:

1. SIL · SIL · XG · G · IV	Azaz: Silvano Silvestri Augusto Gaius
2. Ꝛ PROCVLIN'S	Julius Proculus, Quirina tribu
3. Q · LEGI · ADI · ET	Legionis I-ae (?) adjutricis et Mar-
4. M · AVRELI	ci Aurelii Vibianus et Lucidus legi-
5. VIBIAN'S E	onis II-dae Adjutricis votum solve-
6. LVCIDVS	runt libentes merito.
7. EG II AD	
8.	

Beküldték: *Kreutzerl Lipót* és *Papp György*.

34. *Ó-Budán* Frei Mihálynak a csiga-hegy táján fekvő földjén 1 római feliratos kő:

1. I · O · M	3. VET · LEG · II	Azaz: Jovi optimo maximo Ulpius Ro-
2. VLP · ROMN	4. AD · P · F ·	manus Veteranus legionis II-dae adjutri-
	5. V · L · S · M	cis piae fidelis votum libens solvit merito.

Beküldte *Frei Mihály*.

35. *Ó-Budán*, Vörösmarty Mihály sz.-endre-útczai háztelkén egy római feliratos kő:

1. I · O · M ·	4. Roma B	Azaz: Jovi optimo maximo, Titus Flavius Fabia (tribu) Romanus Roma, beneficiarius Procuratoris Augusti votum solvit libens merito.
2. T · FL · FABIA	5. PROC · AG	
3. ROMNS	6. V · S · L · M	

Beküldte: *Vörösváry Mihály*.

36. *Sövényházán* Csongrádmegyében egy lyukas kőgolyócska, nyilván dísz tárgy. Beküldte: *Zovcsák János*.

36. *Szoborsinon*, Aradmegyében a Maros mellett egy igen díszes török feliratos sírkő. Szélessége 24, hossza 29 cm. Fel van osztva 6 soros mezőre, közepén függélyesen átmetszve. A legfelsőbb sor mezőt cizfrázatok képezik, a többi pedig igen szép vésetű török versszakok. Az emlék Belgrádból került Szoborsinra, s a muhamedán időszámítás szerinti 1154-ik évből való. Beküldte: gr. *Nádasdy Ferencz*.

37. *Tétényben* a szőlők közt egy kőszobor-részlet, mely egy szakáltalan arcú, lecsukott szemű, tunicába öltözött férfit tüntet fel, feje körül koszorú (?) és elől konty-szerű hajdís. Mellén négyszögű keret. Balkarja lecsüng, jobb karja pálcát (thyrsost?) tart, melynek felső végén kivehetetlen tárgy van. Az alak, úgy látszik Bachust ábrázolva, csak a czombokig van meg. Magassága 26 cm. Beküldte: *Kozel István*.

38. *Tisza-Igaron*. Hevesben egy eltört kovaköpenge. Beküldte: *Széki Péter* földbirtokos.

c) FA, CSIGA-, ÓLOM-, CSONTTÁRGYAK.

39. *Doboka-megyében* (hely?) egy faragott kerek falemez, egyik oldalon domborműves képpel, mely egy ülő nőt ábrázol, kalapban és pásztorbottal, előtte térdelő férfi, a láthatáron pedig falu tűnik elő. Felirata következő:

FECIT AMOR PRO PRINCIPE SERVVM

A másik oldalán tengeri hadihajó vitorkálakkal, elől oroszlánnal s hátul zászlóval. A tengerben fallal bekerített város tornyán félholddal; felette kilőtt bomba-golyók, az előtérben tábor lovas-katonákkal és két, éppen elsülő ágyuval. Körirata:

MARCI VIRTUTE EST RVRSVS SVPRATA MOREA.

Az egész lap átmérője 7.5 cm. és vastagsága 1 cm. — Beküldte: *P. Szathmáry Károly*.

40. *Halgócson*, Szepesmegyében, az ottani barlangban, stalagnit képződés alatt 1) felhasított csontdarabok (3 db) és egy kétágú fog. 2) Egy tűz által félig szenesített fadarab. Beküldte: *Badányi Mátyás*.

41. *Hidason*, Aranyosszéken 2 db kőült közönséges csiga. — Beküldte: *Kunváry Fülöp*.

42. *Kőszegen*, a kalvária hegyen egy kova-köves golyó erős ólom-burkolatba takarva. (Állítólag a Jurisics alatti kőszeghi ostromból való.) — Beküldte: *Bubics Zsigmond apát*.

43. *Mohorán* (Nógrádmegyében) Beniczky Mihály birtokán 13 db csont részlet és 2 db szén. Beküldte: *Baloghy Dezső*.

d) VASTÁRGYAK.

44. A *Balatonban* egy 13-ik századbeli vaskard. Hossza 116 cm., pengéje 90 cm. hosszú, a tövén 5 cm. széles, a végén 3·4 cm. széles, egész hosszában 1·5 cmnyi széles, kevésbé mély hornyolattal, mindkét oldalán berakott (sárga rézből) † jellel. Keresztvasa 22 cmnyi hosszú, tövén 1, végén 2·5 cm. széles; nyele 18·5 cm. hosszú, tövén 2·8 cm. széles, felső végén a gomb alatt 2 cm. széles; a gomb hossza 6 cm., legnagyobb szélessége 8 cm. Alakja lapos. A kard, a penge végét kivéve, igen jó fenntartású. Beküldte: *Mester János*.

45. *Bottán* egy gyengén ivúlt kardpenge, tokjának némi maradványaival. A markolat keresztvasa igen vékony. Beküldték: *Würger Albert és Halász M.*

46. *Budapesten* a Dunából egy 106 cm. hosszú, rozsdás puskacső. Beküldte: *Olentsik József*.

47. *Budapesten* a Margitsziget felett a »Mars« gép által kikotortatott 34 darab különféle középkori vastárgy, nevezetesen mellvérték, helebardok, lándzsavégek, kardpengék, puskacsövek, sisakok, egy vaseke, hajóhorgony, réz- és vasedények. Beküldte a *duna-szabályozási társulat*.

48. *Csorna* nevű pusztán (a kalocsai érsekség területén) csatornaásás alkalmával egy régi vaskengyel. vaslándzsacsucs, csillagtarajos vassarkantyú és 2 db lópatkó. Beküldte: *Haynald Lajos* érsek.

49. *Gilvafán*, Baranyamegyében egy hatgerezdes vasbuzogányfej. Beküldte: *Kammerer Ferencz*.

50. *Mohorán* (Nógrádmegyében) Beniczky Mihály birtokán több rozsdás apró vasdarab. Beküldte: *Baloghy Dezső*.

51. *Nagy-Szebenben* egy XII-ik századbeli vassarkantyú tövissel. *Szerzemény a m. n. muzeum költségén*.

52. *Pakson* a vízben, kalapácsúl használt, fanyélbe szorított vasrög (egészen primitív eszköz.) Beküldte: *Zalay Horváth Ferencz*.

53. *Pécsett*, a nagy temető mellett sok mészburkolatú csontvázsal együtt többféle fegyverdarab, vaspuskakakas még bennlevő kovakővel, csillagtarajos sarkantyú. Beküldte: *Schmidt Adolf*.

54. *Rózsaházi pusztán* Csongrádmegyében régi rozsdás vaspatkó, vassarkantyú. Beküldte: *Kánvári Fülöp* főmérnök.

e) BRONZ-, RÉZTÁRGYAK.

55. *Altai területen* (Oroszországban) 7 db bronz-nyilhegy. Beküldte: *Leich Péter* St.-Pétervárról.

56. *Budapesten* a kis Dunában egy egészen sima, 16 cm. hosszú ősi rézcsákány. *Szerzemény a m. n. muzeum költségén*.

57. *Budavárott* a »Miasszonyunkról« elnevezett főtemplom restaurálása alkalmával egy rézgyűrű; kettős ágú kereszt INRI, az alsó keresztfán pedig DMINE — MEMEN. (8·2 cm. hosszú); 2 db. bronz gombfűl és gombhüvely; 2 db. bronzcsat; 1 db apró bronz fogantyúféle. *Schulek Frigyes* hivatalos küldeménye.

58. A *Gilvafa* és *Micske* közt lévő út oldalárkának ásása alkalmával, posványos helyen egy 17.5 cm. hosszú rézesákány. Tokjának átmérője 4.5 cm. Beküldte: *Kohárics Károly*.

59. *Ilevesmegyében* a Saslalomtól Csányra vezető útsánczokban 1) két bronz karperecz, 2) egy tekercses bronzfibula. Beküldte: *Vitális Mór*.

60. A *kis-horgosi pusztán* Csongrádmegyében egy felül átlukasztott, 18.2 cm. hosszú bronz tű. Beküldte: *Kúnváry Fülöp*.

61. *Mohorán* (Nógrádmegyében) Beniczky Mihály birtokán 1 db. igen vékony, szépen szírozott bronz tűcske. Beküldte: *Baloghy Dezső*.

62. *Nagy-Tikvánon*, Krassómegyében, a falu fölötti fennsíkon a *Karas* folyó mellett 5' mélységben egy 4.3 cm. átmérőjű vonaldíszes bronzkarika és 5 db bronz nyilvég. Beküldte *Jagodićs Pál*.

63. *Ó-Budán* 1) egy eltört római bronz-edény (nyakas), 2) egy római bronz kardmarkolat, 3) egy bronz serpenyő, csőrös kanecsó, edényfogantyúk, tengelyzáró korongrészek, összesen 8 db bronz. *Szerzemény a m. n. muzeum költségén*.

64. *Ó-Moraviczán*, Bácsmegyében, bronz gyűrű vonaldíszes fejjel. Beküldte: *Wojnics Dávid*.

65. *Ó-Szőnyön* (Bregetium) római bronz rémalak felfűjt képpel, tátott szájjal, szarvakkal, szárnyakkal, hosszú farkkal, előre nyújtott kezekkel s hátán átlukasztva. (Ugrókúthoz használt vizszóró.) *Szerzemény a m. n. muzeum költségén*.

66. *Pécsett*, az apáca-útczában egy római téglasirban egy 7 cm átmérővel bíró bronzkarika. Beküldte: ifj. *Horváth Antal*.

67. *Péterváradon* egy ujabbkori réz mellérem (az ördögöt legyező sz. Mihályt feltüntetve). Beküldte: *Juhász Gyula*.

68. *Petronellon* 4 db bronz nyakperecz, melyek közül kettőnek végtávlata 10, a harmadikénak 7.5, és a negyediknek 6.5 cm. *Szerzemény a m. n. muzeum költségén*.

69. *Rewalon* (Oroszországban) egy bronz függő. Beküldte: *Jordán tanár*.

70. *Süvényházán* Csongrádmegyében egy igen díszes római bronzméces. Beküldte: *Zovcsák János*.

71. *Székesfehérvárott* a felásott püspöki kert területén egy árpádkori bronz Krisztus, 8.3 cm. nagy. Beküldte: *Dr. Henszlmann Imre*.

72. *Tisza-Palkonyán*, Borsódmegyében, kútásás alkalmával egy éremféle rézpecsét SIGILLVM MANUALE. Sarló.)(DOMINII LEDNICZ. Beküldte: *Lády József*.

73. *Ujridéken* egy ujabbkori bronz oroszlánfő. *Szerzemény a m. n. muzeum költségén*.

f) ARANY-, EZÜST-TÁRGYAK.

74. *Budapesten* az egyetemi könyvtár újépületének alapásásakor 80 db arany s ezüst tárgy És pedig:

I. Serlegek.

1) Ezüst ivóserleg, aranyozott széllel s gyöngykörülettel. Magassága 13.5 cm., öble átmérője 12.5 cm. Aljának átmérője 7.4 cm. Jegye

2) Hasonló kisebb. Magassága 10·8 cm. Öble átmérője 9·6 cm. Aljának átmérője 6·5 cm.

3) Hasonló, aranyozott széllel, de gyöngykörület nélkül s alsó része kevésbé ki-domborodó. Alapjának átmérője 5·6 cm. Szájöble össze van nyomva.

4) Nyaknélküli, gömbölyű s alul töredezett ezüst ivóserleg. Széle és talpa aranyozott, míg felső széle karczolatdíszszel van ellátva. Öblének átmérője 9·7 cm. Aljái 7·4 cm. Magassága 8·9 cm.

(Mind a négy serleg teljes súlya 1.395 p. π ; finomsági tart. pénz fontonként 812; fémbecsértékek p. π 36. Összes fémértékek 50 frt. 22 kr.)

II. Gyűrűk:

5) Aranygyűrű metszett sassal s fölül
M⁵L. Súly 3 $\frac{1}{16}$ #

6) Aranygyűrű zöld kővel. Súly
2 $\frac{1}{16}$ #

7) Aranygyűrű vörös kővel s sugár-
koronás fővel. Súly 2 $\frac{1}{16}$ # Bellapján ki
van vágva.

8) Aranygyűrű vörös kővel s rajta
sas. Súly 2 $\frac{1}{16}$ #

9) Ezüst gyűrű barna kőfoglalattal.

10) Kisebb ezüstgyűrű hiányzó kővel.

11) Rézgyűrű vörös üveg foglalattal.

12) Hasonló.

(Az arany-gyűrűk teljes súlya tehát 062. p. π , finom. tart. 660. fémbecsértékek 447 a p. π . Összes fémértékek 27 frt. 71 kr. — Az ezüst-gyűrűk teljes súlya 020. fin. tart. 750. fémbecsért. 32. Összes értékek 64 kr.)

III. Kapcsok:

13) Ezüst nősténykapcsok, 3 db.
14) Ezüst himkapocs (de nem az előb-
biekhez tartozó.)

15) Hasonló aranyozott.

16) Ezüst him- és nőkapocs. 2 db.

17) Ezüst himkapcsok (mindannyi vál-
tozat) 7 db.

18) Hasonlók aranyozva. 4 db.

19) Nagyobb ezüst nőkapocs aranyozva.

20) Hasonló himkapocs.

21) Kisebb ezüst nőkapcsok (változa-
tak) 6 db.

22) Ezüst him- és nőkapocs. 2 db.

23) Ezüst kapocspár letört fülekkel, s
egy-egy rubinnal díszítve. 2 db.

IV. Ékszer tárgyak, gombok:

24) Kerek, küllős ezüst ékszer tárgyak.
5 darab.

25) Aranyozott ezüst nagy gomb.

26) Aranyozott ezüst kisebb gombok.
2 darab.

27) Hasonló, de aranyozás nélkül.

28) Makk-alakú ezüst gomb.

29) Hasonló nagyobb.

30) Ezüst apró gombocskák, 2 db.

31) Hasonló nagyobb, átlukasztott
felső részszel.

32) Ezüst kis gombok hosszú füllel és fe-
lül áthasítva. 3 db.

33) Hasonlók aranyozva. 4 db.

34) Lapos aljú, füles ezüst gomb, lapján
metszettel.

35) Ezüst félgombok. 2 db.

36) Aranyozott ezüst félgomb csillag-
függvényekkel. 6 db.

37) Hosszúkás ezüst dísz tárgy 7 csep-
pel s két kiálló csappal, melyről áttört le-
mezekék függnék le.

(Ezen 62 db ezüst tárgy teljes súlya 376 p. π ; finom. tart. pénzfontonként 500;

fémbeccsértékek a p. ₰ 21 frt. Összes fémértékek 7 frt. 89 kr.) *Szerzemény a m. n. muzeum költségén.*

75. *Késmárkon* egy pusztá erdőnek felszántásakor több bronz-darabbal együtt 4 db sima aransodrony és egy címéres ezüst gyűrű, felette e jegygyel . * . *Szerzemény a m. n. muzeum költségén.*

76. *Kis-Pesten* a Dunában egy ezüst mellfibula, tű nélkül. *Szerzemény a m. n. muzeum költségén.*

77. *Kubinban*, Gavrilov Milos 78-ik számú háza területén egy 10 $\frac{1}{3}$ lat súlyú, 13.3 cm. átmérővel bíró ezüst serpenyő. (Szerb ötvös mű.) Beküldte: *Dr. Despin's Péter.*

78. *Mesterszálláson* (Kún-Szent-Mártonhoz tartozó) egy domb oldalán aransodronyzat 8 $\frac{1}{4}$ ₰ súlylyal. *Szerzemény a m. n. muzeum költségén.*

79. *Siklós* vidékén egy igen jó anyagú ezüst nyélbe foglalt tör-féle eszköz. Beküldte: *Ifj. Rech Vilmos.*

80. *Szelevényen* (Hevesmegyében) a község temetőjében két apró arany sondronykarika, 11 $\frac{1}{2}$ ₰ súlylyal. Beküldte: *Felföldy Otmár.*

81. *Varaszin*, Hevesmegyében egy sirban, állítólag magyar ruhakészülékkel egy ezüst gyűrű, üveg (?) foglaltványában F G M K, kettős címér, alatta 1587. A címér egyikében I H S, másikában ~~✠~~ Beküldte: *b. Orczy Elek.*

g) É R M E K.

82. *Alsó-Jattón* gróf Eszterházy Antal birtokán Nyitra megyében több rendbeli újabb érmek találtattak; nevezetesen egy Zsigmond-féle ezüst hármagaras (SIGMUND. GR POLONIMDL)(GROS ARG TR R POLO NI. 97 | I-F felül III.); IV. Béla magyar király rézpénze (Rupp. I, 128. Spec. XVIII. 2. Tab. VIII. 200); Leopold 4 ezüst pénzecskéje (I. gr. 1688 (C.B); hasonló 3 gr. 1697. (GE); hasonló 3 gr. 1698. (C-B); hasonló: LEOP D G R I S A stb. REX)(P—H DUARIUS | 1700 Sigla K-B.); I. József ezüst pénzecskéje (3 gr. 1708. (F-N) és egy sárgaréz bárcza. Beküldte: *Fülöpp Gyula.*

83. *Bakin, Aszód m llett* Mátyás-féle arany: MATHIAS D G R V N GARIE)(S LADISLAUS REX n-T. Bélyegváltozat. Sz. László fokosa a fénysugarba nyulik, az n a köpenyen kívül áll, a T álló szára szintén a köpenyen áll; a keresztes alma állása eltér a meglevő példányétól. (L. Rupp II. sp. V. A. 1. [4]) *Szerzemény a m. n. muzeum költségén.*

84. *Báránd és Tetétlen* közt a *Dögösér* megetti földön előkerült: 1) egy átfurt római ezüst érem: MANTONINVS COMMODVS AVG)(III COS III PP . . . a többi olvashatlan. 2) Egy Leopold-féle ezüst 3 krajezáros 1704-ből. Beküldte: *Galgóczy István.*

85. *Budaörsi hegyek* közt 1) egy sárgaréz bárcza LOVIS XVI ROI DE FR . . .)(AMOR PATRIAE JETON 2) Török pénzecske. Réz. Beküldte: *Csányi István.*

86. *Budapest* a Dunából a Vulkán gőzkotrógép által kikotortatott: III. Zsigmond lengyel király hármagarasa. GROS ARG TR PPO 97 1 . 5. címerek fölül, III. alatta sas, litv.lovag. Beküldte: *Ricardo Sestan.*

87. *Budapest* az egyetemi új könyvtárepület alapfalainak ásásakor egyéb tárgyakkal 59 db érem is találtatott, melyek teljes súlya p. ₰ 050 f. t. pénz fontokként 375. fémbeccsértéke p. ₰ szerint 15 frt.

I. a) Mátyás király ezüst pénzei:

- + M. MATHIE · R · HVNGARIE ezímer)(PATRONA HVNGARI Sz. Mária K—X.
 b) Ugyanannak 5 db ezüst pénze. Rupp II. 91. l. 13. 14. db. Spec. XXIII.
 c) Ugyanannak 8 db ezüst pénze. Rupp II. 91. l. XXIII. spec. 31. Nr.
 d) Ugyanannak 6 db ezüst pénze: + M. MATHIE · R · VNGARI hollós ezímer
)(PATRONA VNGARI. K—X.
 e) Ugyanannak ezüst pénze. Rupp II 90. l. spec. XXIII. Nr. 5.
 f) Hasonló. Sigla K— $\frac{A}{B}$
 g) Hasonló. Rupp II. 92. l. spec. XXIII. Nr. 32.
 h) Ugyanannak két darab kopott ezüst érme.
 i) Ugyanannak ezüst pénze: M. MATHIE · R · VNGARIE)(PATRON.
 VNGARIE. Sigla K—P.

II. II. Ulászló király érmei:

- j) Ezüst pénz: M. WLADISLAI · R . . . E. Czímer)(PATRONA VNGARIE ..
 Sigla K— $\frac{A}{B}$
 k) Ugyanannak ezüst pénze: M. WLADISLAI · R · VNGARIE)(PATRONA.
 VNGARIE. Sigla I—A.
 l) Hasonló. Sigla K—H.
 m) Hasonló 9 db. Sigla K—h.
 n) Ugyanannak 2 db érme 1506-ból. K—H.
 o) Hasonló 1 » » 1509 » K—C.
 p) » 1 » » 1510 » I—G.
 q) » 1 » » 1511 » K—G.
 r) » 3 » » 1513 » K—G.
 s) » 1 » » 1514 » K—G.
 t) » 2 » » 1515 » K—G.

III. II. Lajos király érmei:

- u) 2 db ezüst pénz LVDOVICVS · R · VNGAR · 1518. Czímer)(PATRONA
 HVNGARIE. Sz. Mária. K—G.
 v) Ugyanannak 2 db ezüst pénze: LVDOVICVS * R * VNGARI * 1520. Paiz?
)(PATRONA * VNGARIE. Mária a gyermekkel. Sigla K—A.
 w) Hasonló 1521-ből. K—A.
 x) Hasonló, de nem egészen tisztán kivehető 2 db ezüst érem. Sigla —V.)(1521)(
 y) Ugyanannak négyszögű ezüst pénze 1524-ből. Sigla L—K.
 z) Ugyanannak ezüst pénze 1526-ból. Sigla L—V.

IV. Tech Lajos aquilejai patriarcha ezüst érme. (1412—1435). L. Welzl 484. l
 Nr. 9476. Szerzemény a m. n. muzeum költségén.

88. *Budapest*en, a nádorkerttel szemben a Dunából kotortattak ki: 1) Római
 bronzérem: IMP CLAVDIVS CAESAR AVG PM TR. . .)(. . . AVGVSTA S C Igen
 kopott. 2) Hasonló: IMP NERVA CAES AVG PM TRPCOSIII PP)(FORTVNA —
 AVGVSTA. S—C. Igen kopott. 3) Teljesen olvashatlan, kopott római ezüstérem. Beküldte:
Fleischmann Alajos.

89. *Budavárott* a »Miasszonyunk«-ról elnevezett főtemplom restaurálása alkal-
 mával. 1) V. István királynak apró ezüst pénze. (Rupp Tab. VIII. Nr. 219.) 2) Ma-
 gyar ezüst pénzecske: MAT · D.G. . a többi olvashatatlan K—B. 3) I. Ferdinánd

ezüst pénzecskeje 1534-ből. Patrona Hung. K—B. 4) II. Mátyás ezüst pénzecskeje 1613-ból. Patrona Hung. K—B. 5) II. Ferdinand ezüst pénzecskeje 1630-ból. Patrona Hung. K—B. 6) Hasonló 1634-ből. Patrona Hung. K—B. 7) I. Leopold ezüst pénzecskeje 1665-ből. Patrona Hung. K—B. 8) Ugyanannak ezüst 3 garasosa 16—96 G—E. 9) Ugyanannak ezüst krajczára 1700-ból. F—N. 10) Apró ezüst pénzecske; előlapján 1681, címér, alatta M. G. 11) 3 db. apró ezüst törökpénzecske. 12) 6 db olvashatlan összetört ezüst pénzecske. 13) Ferencz király $\frac{1}{4}$ krajczárosa. 14) Rézkrajczár 1851 és 1812-ből. 2 db. 15) Bárcza: Guilelmus et Mária. Rex et Regina. *Schulek Frigyes* hivatalos küldeménye.

90. *Dárdán* Baranyamegyében, a régi hidnál két db teljesen olvashatlan, rozsz fenntartású római rézérem. Beküldte *Krenner Antal*.

91. *Felcsuthon* Fehérmegyében 1) Római bronzérem: IMP LIC LICINIVS PFAVG)(IOVI CON — SERVATORI. Exergb. B. (L. Cohen VI, 61.75.) 2) Római ezüst pénz: ANTAVG IIIVIRPG)(LEG VIII. (L. Cohen I, 24—25.9.18) 3) Magyar ezüst pénzecske: FER. II. D. G. I. S. A. G. II. B. 1626. K—B)(PATRONA HVNGARI. 4) Hasonló: MAT. D. G. R. S. I. A. V. G. H. B. Sigla N—B.)(PATRONA HVNG. 1615. Beküldte: *Kenesey János*.

92. *Gyulafehérvárott*: 1) Római ezüst érem: ANTONINVS AVG PI—VS PPTRPCOSIII)(AEQVIT — ASAVG. 2) Római rézérem: DN CONSTANTIVS IVXNOBC Mezőben: H.)(FELTEMPRE — PARATIO. Alul PSIS. Beküldte: *Baumann Lajos*.

93. *Hevesmegyében* a Sashalomtól Csányra vezető útsánczokban egy agyag öblönyben: 1) Egy római bronzérem: CONSTANS PP AVG)(GLORIA EXERCITVS. Alul BSIS siglával. 2) Egy kopott magyar ezüst pénzecske, melynek csak hátlapja olvasható: PATRONA HVNG. K—B verethelylyel. 3) Albert, brandenburgi fejedelem egy 1545-ik évi ezüst pénzecskeje. (IVSTVS EX FIDE VIVIT hátverettel.) 4) Négy darab Zsigmond-féle lengyel ezüstgaras és egy teljesen kopott külföldi ezüst pénzecske. Beküldte: *Vitális Mór*.

94. *Jándi határban*, Beregmegyében kútásás alkalmával találtatott egy barbár ezüst érem. Beküldte: *Lehoczký Tivadar*.

95. *Keszthelyen*: 1) III. Zsigmond-féle rigai garas 1593-ból. 2) Maximianus-féle nagy rézérem. Hátlapján: SACRA MONETA AVGG ET CAESS NOSTR SIS I P. Balra álló Maximianus. 3) Valentinianus-féle apró rézérem. Hátlapján: SECVRTATI REIPVBLICAE SIS D, balra álló Viktoria. Beküldte: *Lázár Ede*.

96. *Monostor* községben, a Háli erdőben, Baranyamegyében 3' mélységben faszén és hamu közt, valószínűleg volt táborhelyen 6 db ezüst pénz, és pedig 1 db II. Miksa tól 1597-ből és 5 db 1574-ből. Sigla L—K. Beküldte: *Schmidt Adolf*.

97. *Kolthán* Komárommegyében: 1) Római ezüst érem: IMPANTONINVS PIVS AVG)(INVICTVS . . . AVG. 2) Határozatlan, s rozsz fenntartású két darab római rézpénz. 3) Két darab frizachi ezüstpénz. 4) Bárcza olvashatlan körirással. Beküldte: *Szombathelyi Győző*.

98. *Mező-Tárkányban* a földeken római ezüst érem. (Antoninus Pius. L. Coh. II, 289. 80.) Beküldte: *Csirke Pál*.

99. *Pécsett*, a nagy temető mellett 3—4' mélységben 29 db teljesen rosz fenntartású, törött római rézérem. Beküldte: *Schmidt Adolf*.

100. *Pilis Maróthon* egy ezüst barbár-érem. Beküldte: *Geguss Gusztáv*.

101. *Rác-Almás*on a Dunából került ki I. Lipót király egy ausztriai ezüst pénzcskéje 16—96.)(kétfejű sas. Beküldte: *Frestl Ferencz*.

102. *Sövényházán* Csongrád megyében IV. Béla király rézpénze. Beküldte: *Zovcsák János*.

103. *Székesfehérvárott* a felásott püspöki kertben II. Sulejman egy 1099. muh. sz. vagyis a kereszt. sz. szerint 1687-ből való s Konstantinápolyban vert rézpénzcskéje. (L. Fraehn p. 518. Nr. 19.) Beküldte: *Henszlmann Imre*.

104. *Szélaknán* egy kertben 1) egy darab ezüst Bethlenhuszas 1621-ből N—B siglával. 2) Mária Terézia egy rézpénzcskéje 1767-ből és 3) egy bárcza XV. Lajos arczképével. Beküldte: *Vesmás Károly*.

105. *Sz. Lőrinczen*, Baranyamegyében 1) Valerianus császár érme: FELICITAS AVGG. hátverettel. 2) Probus császár érme: IMP C PROBUS PF AVG paláttal és lándzsával)(PAX AVGVSTI X 3) Constantinus, Constantius I. II. Valentinianus-féle apró rézérmek. 4 db. 4) I. Lipót-féle magyar ezüsthármas 1689-ből. 5) Ugyanannak ausztriai ezüstegyese 1701-ből. 6) Ugyanannak stiriai ezüsthármasa 1704-ből. 7) I. József-féle ausztriai hármas 1705-ből. 8) VI. Károly-féle ezüst poltura 1715-ből. 9) Kázmér János-féle ezüst hatosgaras 1664-ből. 10) Joh. Adam Vogel-féle sárgaréz jeton XV. Lajos mellképével. 11) Határozatlan, kopott rézérmecske. Beküldte: *Henk Antal*.

106. *Tisza-Palkonyán*, Borsódmegyében kútásás alkalmával: 1) Római ezüstérem: IMP CAES NERVA TRAIAN AVG GERM)(PM TRP COSIII. 2) II. József-féle 1 krajczáros 1781-ből. Beküldte: *Lády József*.

107. *Tisza-Rof* határában a búszerzői csárdahalomban Hevesmegyében 1 darab római ezüst érem: IMP TRAIANO AVG GER DAC PM TRP)(COS V PPSPQR OPTIMO PRINC. Beküldte: *Csikós Gábor*.

108. *Vaáli országúton* két darab római érem: 1) IVLIA MAESA AVG)(SAECVLI FELICITAS. (Cohen. III, 560. 17.) Ezüst. 2) CLAVDIVS CAESAR AVG)(olvashatatlan. Réz. Beküldte: *Széless Lajos*.

109. *Vácson*: 1) Ezüst pénzecske: FERDINAND. DG. ARCHI. AVST.)(DVX BVRG. COM. TIR. 1564. 2) Ezüst pénzecske: RVD. II. . . . AV. G. H. . .)(PATR. . . . VNG. . . . Beküldte: *Balogh István*.

110. *Vajda-Hunyad* várában: 1) Határozatlan római rézérmecske. 2) Apró lengyel ezüstpénzecske. MONE. NO. REG. POLO. Beküldte: *Pető Mihály*.

111. *Valkón* 1 teljesen határozatlan régi ezüst pénzecske. Beküldte: *Huber Béla*.